

Groot Speijck

Parel in het groen

Hester van Delden

Natuurmonumenten

EEN DAGJE MET VACANTIE!

Het kan niets zijn..... en alles!

Eén dagje naar „GROOT-SPEYCK”: dat betekent alles!

Geen plekje in heel ons land ken U beter losmaken van de zakelijke en huishoudelijke beslommeringen van iedere dag, dan het bekende Bos-Restaurant „GROOT-SPEYCK” te Oisterwijk, in het hartje van Noord-Brabant.

Daar, midden in de schoonste bossen, heide en vennen, ligt „GROOT-SPEYCK”, als een oase in de sleur van Uw dagelijkse leven.

'n Onwerkelijk-schoon sprookje!

Maar beter dan wij het in woorden kunnen uitdrukken, zullen de foto's in dit boekje U overtuigen.

Geloof ons: één dagje naar „GROOT-SPEYCK”
.....en U keert terug als 'n ander mens....

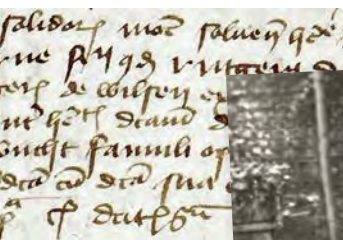
Groot Speijck

Parel in het groen

Inhoud

Voorwoord	4	Herinneringen aan een onbezorgde kindertijd - het verhaal van de zussen Adah, Edith en Judith Polak	18
Inleiding	5		
Even bijspijkeren	6	Van hout naar steen	20
Drie generaties van de horecafamilie Michels: hoe het begon	9	Opgroeien met Groot Speijck	21
Waarheen vandaag? Naar Groot Speijck	11	Krijgsgevangenen in Groot Speijck	23
De reddingsactie van Pieter van Tienhoven	12	Een boom met een verhaal	25
Schommelmisère	15	Dansen voor een dubbeltje	26
Kiekjes - zeven Rotterdamse vrienden op fietsvakantie in de Oisterwijkse bossen	16	Koffietafels en spijlenstoeltjes	27
		Snert en bejaardenuitjes	32
		Prins Claus opent nieuw bezoekerscentrum	35

1890

1910

1920

1930

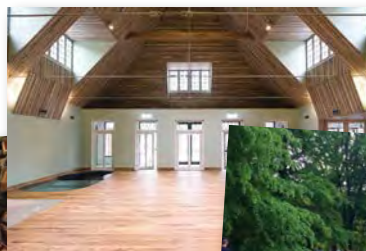

1940

1950

Lege bankjes aan het Groot Kolkven	36	Een nieuw gebouw met oog voor het verleden	50
Wie zijn nu eigenlijk die Vennenloopsters?	37	Op eenzame hoogte	52
Van 'Frans Kap' tot bevroren natuurvoorlichter	38	Sieralgen aan het plafond	54
Loes en Louis	40	De buitenruimte - het ontwerp en de inrichting	56
In camouflagepak op jacht naar beeld	42	Een gastvrij onthaal	58
'What happens in Vegas, stays in Vegas, but sometimes it don't'	44	Een warm nest	60
Bezoekerscentrum verwoest door brand	45	Een plek voor verhalen	62
Van sloop tot bouw	48	Verhalen op de kaart	63
		Colofon	64

2020

Voorwoord

Biodiversiteit, rijkdom en variëteit aan plant- en diersoorten, is het hoogste goed voor een natuurbeschermer. Toch hoort daar eigenlijk nog een dimensie bij: verhalen.

Verhalen over wat je meegemaakt hebt, over het verleden, over mooie ontmoetingen. Verhalen geven kleur aan ons landschap, horen bij onze natuurbeleving. Groot Speijck is zo'n plek, vol verhalen.

Groot Speijck is vanaf 2015 weer een plek geworden waar nieuwe verhalen kunnen ontstaan. Een gastvrije locatie dat een prachtig restaurant combineert met het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. Een mooie plek om een ontdekkingstocht door de natuur te starten – of te eindigen. Het is ook een statement: natuur en mens worden verbonden. Die verbinding was wat onze oprichters ooit voor ogen hadden. Ze wilden “monumenten van de natuur” veilig stellen voor komende generaties.

Gebieden zoals het Naardermeer, de Loonse en Drunense Duinen en natuurlijk de Oisterwijkse Bossen en Vennen en de Kampina.

Groot Speijck, de Kampina en de Oisterwijkse Bossen en Vennen zijn ook in zekere zin een eerbetoon aan Piet van Tienhoven. Van Tienhoven trok als penningmeester en voorzitter bijna een halve eeuw de kar bij Natuurmonumenten. In een mooie mix van ‘ziel en zakelijkheid’ heeft hij Natuurmonumenten gemaakt tot wat het nu is. Een springlevende vereniging die opkomt voor natuur en landschap in Nederland, 105.000 hectare natuur en 3.500 cultuurhistorische bouwwerken beheert, met steun van 735.000 leden en 195.000 kinderen van OERRR.

Er gaat dan ook een mooie symboliek vanuit dat Groot Speijck aan de Van Tienhovenlaan gevestigd is. Een plek waar innovatie en vooruitgang gecombineerd worden met zorg voor wat het behouden waard is. Welkom!

Marc van den Tweel,
algemeen directeur Natuurmonumenten

Inleiding

Veel mensen hebben herinneringen aan het bosrestaurant Groot Speijck, waar ze na een wandeling of fietstocht een kop koffie dronken op het terras. Waar ze misschien als kind al schommelden en later als tiener op zondagmiddag gingen dansen. Natuurmonumenten vroeg mij om ter gelegenheid van de opening van het nieuwe Groot Speijck een boek te schrijven om de bijzondere geschiedenis van deze plek voor iedereen voelbaar te maken.

Zo begon mijn zoektocht naar verhalen. Soms was het een tekst op een ansichtkaart die mijn aandacht trok, of een foto. Zoals die mooie foto uit 1927, van een groepje kinderen dat poseert voor Groot Speijck. Wie zijn ze en wat is hun verhaal? Waar voor de één Groot Speijck een dierbare herinnering is aan een onbezorgde kindertijd, is het voor een ander de plek waar hij de ware heeft ontmoet. Waar de één jarenlang hard werkte aan het klaarmaken van de Brabantse koffietafels, herinnert een ander zich hoe hij in de serre genoot van een kom erwtensoep. Zelfs het nieuwe Groot

Speijck kent al verhalen. Wie hebben het bijzondere gebouw ontworpen, gebouwd en ingericht? Welke keuzes hebben deze mensen gemaakt en waarom?

Zo divers als de herinneringen aan Groot Speijck zijn, zo divers wordt ook de Oisterwijkse natuur beleefd. Mensen komen er om vogels te observeren, te picknicken of te fotograferen. Tijdens een wandeling langs de vennen las ik de teksten op de bankjes en werd nieuwsgierig naar de verhalen die er achter schuil gaan. En wat betekent de inscriptie in die boom?

Voor het historisch onderzoek raadpleegde ik archieven, literatuur en internet. Tijdens de zoektocht naar persoonlijke verhalen werd ik aangenaam verrast door de bereidheid van mensen om hun herinneringen en beeldmateriaal te delen.

Graag wil ik Tom den Boer bedanken voor zijn feedback en het vertrouwen dat hij in mij stelde. Voor de prettige samenwerking bedank ik ook Mariëtte Boomgaard.

Ik ben ervan overtuigd dat Groot Speijck ook in de toekomst een plek is waar bijzondere verhalen zullen ontstaan en worden gedeeld.

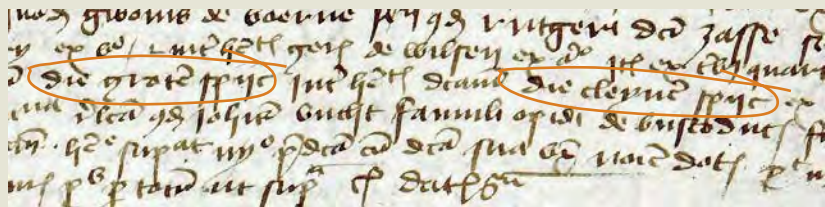
Hester van Delden
www.parelduiken.nl

Even bijspijkeren

De naam Spijk, Speeke of Speyck werd gegeven aan plekken waar een weg een beek kruist. Het woord spijk verwijst ook naar een doorwaadbare plaats in een beek, ook wel een 'voort' genoemd. De bodem daarvan was vaak met boomstammen, stenen of rijnshout bedekt zodat mensen en vee eroverheen konden lopen of rijden.

In Nederland zijn er verschillende plaatsen en buurtschappen met de naam Spijk, of een naam die daarvan is afgeleid, zoals Spijkenisse en Spijkdorp. Ook Groot Speijck ligt in een (voormalig) buurtschap met de naam Spijk. Op een kaart uit 1794 zien we dat het buurtschap Spijk ten opzichte van Oisterwijk inderdaad direct aan de andere zijde van de Achterste Stroom lag, vlak bij de plek waar de weg over de beek komt. De naam van het Speeke Bosch (ten zuiden van het Klein Kolkven), verwijst hier ook naar.

Detail van de akte van 28 april 1425, met "die grote spijk" en "die cleyne spijk".

Grote Spijk en Kleine Spijk

Uit een akte in het archief van de schepenbank van Den Bosch blijkt dat er in 1425 al sprake was van een Grote Spijk en een Kleine Spijk bij Oisterwijk. Er staat dat Nycolaus Wall aan zijn broer Johannes Wall een erfcijs overdroeg van 30 schillingen, over een stuk land genaamd de Grote Spijk, tussen de Kleine Spijk en (de hoeve van) Johannes van Beke.

Kaart van Hees 1794.

Met grote Spijk en kleine Spijk werden waarschijnlijk een grotere en een wat kleinere plaats aangeduid, bestaande uit één of meerdere hoeven.

Spijt

Volgens sommigen is de naam Groot Speijck afgeleid van spijt, in de letterlijke betekenis van het woord: een boer die probeerde het land te ontginnen zou hiervan grote

1400

1450

1500

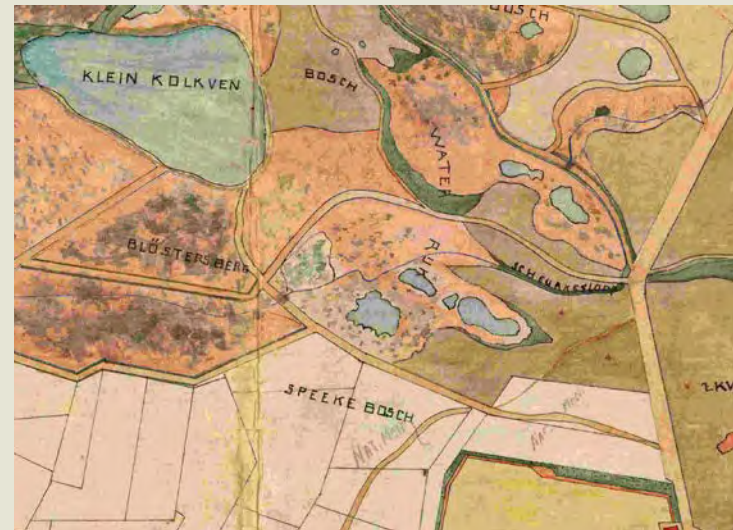
1550

1600

1650

Kaart Oisterwijk en omgeving 1838 – met Het Spijk en Klein Spijk.

Detail kaart 1922: "Speeke Bosch".

spijt hebben gekregen en om die reden zijn boerderij de naam Spijthoeve hebben genoemd. Deze naam wordt voor het eerst in een schepenakte van 1622 genoemd. In 1740 is er sprake van een Spijkershoeve. De naam Spijthoeve zou zijn verbasterd tot Spijkershoeve en uiteindelijk tot Groot Speijck. Het is een mooi verhaal, maar niet erg waarschijnlijk.

Van Spijk naar Speijck naar Speyck naar...

De naam Groot Speijck is door de jaren heen op verschillende wijzen geschreven. Het laatste woord werd eerst geschreven als Spijk, Spijk of Spyk, vervolgens als Speijck of Speyck. Er is nu voor gekozen om de naam Groot Speijck te gebruiken.

1700

1750

1800

1850

1900

Houtverkoop

De Kampina en de Oisterwijkse Bossen waren tot halverwege de negentiende eeuw een uitgestrekt ruig heidegebied met vennen die dateren uit de ijstijd. Het gebied werd lange tijd gebruikt door schaapherders, die er hun kudde lieten grazen. De wol was bestemd voor de Tilburgse textielindustrie en met de mest maakten de boeren in de omgeving hun akkers vruchtbaar. Rond 1850 namen de schaapskudde af en begon men het gebied massaal te bebossen.

Er werden met name grove dennen aangeplant om de mijnen in Limburg te voorzien van stuthout - ook wel mijnhout genoemd - en voor de productie van telegraafpalen. Voor afvoer van het hout werden lanen aangelegd, die nog altijd dwars door het bos lopen. Vanaf de jaren zestig van de negentiende eeuw vonden er op het landgoed Groot Speijk regelmatig veilingen plaats waarbij grote hoeveelheden hout werden verkocht.

Groot Speijk te koop

In de jaren tachtig en negentig van de negentiende eeuw stond het landgoed Groot Speijk verschillende malen te koop. In de advertentie van 1889 blijkt dat er sprake is van een 'kleine lieve villa', die in de eerdere advertenties nog niet wordt genoemd. We weten niet of hiermee het houten chalet wordt bedoeld, dat later de naam Groot Speijk zou dragen. Het verhaal gaat dat het chalet werd gebouwd als

Zweeds paviljoen voor een wereldtentoonstelling en vervolgens werd herbouwd aan de Van Tienhovenlaan. Dit is goed mogelijk, aangezien er in de laatste twee decennia van de negentiende eeuw verschillende wereldtentoonstellingen gehouden werden, niet alleen in Amsterdam maar ook in Antwerpen en in Brussel. In 1892 stond het landgoed opnieuw te koop. De houthandelaar Jan Hendrik van Hoogerwou betaalde er 10.500 gulden voor.

Advertenties
houtverkoop uit
1869, 1886 en
1892.

13/62 TE KOOP:
Eene groote hoeveelheden
BOOMEN HEESTERS
en welk grootjeud, tegen f 6.
alruud, vragten b
EAL op 1
kon Plant
toegezo

LANDGOED
Groot Speijk,
te OISTERWIJK,
nabij den HONDSBERG, groot 28
Hectaren, Ingezet op slechts f 4000
Finale Verkoop
OP DONDERDAG 7 JULI 1892.

Groote HOUTVERKOOPING.
VRIJDAG 8 JULI,
om 2 uur, zal
DE NOTARIS
C. BREDa,
VERKOOPEN:
19 kavels zware Mast, voor
alle timmerhout.
24 koopen Mast, voor Sparren,
hopstaken, enz.
13 koopen zware Beuke-
boomen.
2 koopen zware Kustanje-
boomen.

185

GROOTE
HOUTVERKOOPING
Groot Speijk, 28 Oisterwijk.
Woensdag 22 September 1886,
na afloop der finale veiling van het Land-
goed „Groot Speijk“, zal
Notaris BREDa,
te Oisterwijk,
VERKOOPEN:
1. Een groote partij zware Beuken.
2. Eendige koopen Eiken.
3. Een zeer groote partij zware Mast,
geschikt voor Telegraafpalen, Mijnhout,
Sparren etc., alles staande op het Landgoed
„Groot Speijk.“ 1862

1865

Rentgevend Landgoed.
Verkoop van:
1. Het goed onderhouden **LANDGOED**
Rozephoeve, gelegen te Oisterwijk, nabij Til-
burg, en bevattende een **LANDHUIS**, OP-
ZICHTERSWONING met **HEERENKAMERS**,
BORDES en **BALCON**, verscheidene **ARBEI-
DERSWONINGEN**, uitgestrekte **MASTBOS-
SCHEN**, **HAKHOUT** en schoone **WATER-
PARTIJEN** en **LANEN**, benevens de uit-
spanning en rentgevende **BOUWHOEVE** de
Gemulhoeken, op ¼ uurs van het Dorp en
het Station, een en ander een schoon geheel
uitmakende, ter grootte van 530 hectaren.
2. Het **LANDGOED Groot Speijk**, bij-
zonder aangenaam gelegen nabij den **Honds-
berg**, op een ½ uur afstand van 't Dorp, be-
vattende alvorens **OPZICHTERSWONING** met
HEERENKAMER en **VERANDA**, zeer fraaie
aanleg met **WATERPARTIJEN**, **LANEN**,
MASTBOSCHEN en **HAKHOUT**, samen ruim
30 hectaren.
De finale verkoop zal plaats hebben te
Oisterwijk, door den Notaris **BREDa** aldaar,
op Donderdag 22 Juli e.k. ten één uur.
De percelenwijze oomschrijving met kaar-
ten is te bekomen bij genoemden Notaris,
tegen overmaking van 50 cent.
„**ROZEPHOEVE**“ ingezet op f 20,000.
„**GEMULHOEKEN** en „**STAELE-
BERG**“ „ 28,800.
Afzonderlijke annexa percelen „ 10,240.
Samen f 59,040.
LANDGOED „GROOT SPEIJK“ f 13,000.

5

Advertenties verkoop
Groot Speijk uit
1880, 1889 en 1892.

Te Koop te Oisterwijk.
Noord-Brabant
Het buitengewoon an-
goed „Groot Speijk“
Nieuwe Villa, Stalling
zicherswoning, groot
geheel aangelegd en in
grote Boomen van v
Houtsoorten, en Bos
zonder 3 Hectaren
Een der twee Vivers
tervogels, is geheel
ren net afgeaaloten. Ko
f 17,000. Aanvaard
te betragen bij den
Houtsoorten, en Bos
Heer **ANDRE L**
dennen en sierhout, a
„Gratenhage, Naag
Op 25 minuten wandel
van het Station Oister
groot 28 hectaren, aange
houten villa, omgeven door
„Gratenhage, Naag
„Zicherswoning met v
en uitspanning, hakhou
dennenschen.
Dadelijk te aanvaarden.
De hakbare Boomen
zullen worden verkocht na
de toewijzing, en kunnen
door den nieuwen eigenaar worden

1885

Drie generaties van de horecafamilie Michels: hoe het begon

Gedurende ruim 100 jaar werd Groot Speijck gerund door de horecafamilie Michels. Drie generaties Michels hebben de basis gelegd voor wat Groot Speijck nu is en in de toekomst nog zal zijn: een legendarische ontmoetingsplek in het bos, van waaruit mensen de natuur kunnen ontdekken.

Het landgoed en de chalet waren nog in het bezit van de familie Hoogerwou, toen Evert Michels (1870-1927) er in 1901 begon als uitbater van het café Groot Speijck. Zijn bijnaam was 'den beer': niet alleen vanwege zijn corpulente verschijning maar ook omdat hij in het bezit was van een berenpak, gemaakt van een echte berenhuid, waarmee hij nog in het circus had opgetreden. Evert Michels was werkelijk van alle markten thuis. Naast café Groot Speijck runde hij verschillende andere horecagelenheden. Ook had hij nog een vishandel en een conserven- en delicatessenzaak en verkocht hij biljarts en fonografen van Edison.

Een breed publiek

In 1912 verbouwde Evert Michels Groot Speijck tot een café-restaurant, dat in 1913 haar deuren opende. Hij richtte zich op een breed publiek. In advertenties uit 1913 en 1914 lezen we dat Groot Speijck

Groot Speijck, 1909. Het meisje op de voorgrond is waarschijnlijk een dochter van het gezin Michels. Achter haar, op de veranda, staat een Edison-fonograaf.

1890

1895

1900

1905

1910

1915

1920

Groot Speijck 1912 - familie Michels met personeel.

een 'familie- en kinderspeeltuin' heeft met schommels en wippen. Maar ook dat een bezoek aan het bosrestaurant uitstekend te combineren is met een duik in het kristalheldere water van het Diaconieven. Zwemkostuums worden kosteloos in bewaring genomen! In het restaurant kan men terecht voor een stevige lunch of een degelijk diner. De verse vis is afkomstig uit Everts eigen vishandel aan de Stationsstraat... Maar er staat ook dat er een concert wordt gegeven door muziekvereniging

Asterius ter gelegenheid van het Esperanto-congres, dat een maand later in Parijs zou plaatsvinden. Het congres werd overigens afgelast vanwege het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

In 1931 nam Everts zoon Christ het café-restaurant over. En in 1963 was het de beurt aan kleinzoon Harrie, die Groot Speijck in 2008 aan Natuurmonumenten verkocht.

01 Denneboom! 01 Denneboom!
Hoe groen zijn uwe blad'ren,
Maar **Groener** nog zijn de
eeuwenouds baken die
Het „Groot Speyck”

omringen.
CAFÉ-RESTAURANT.
Oisterwijk Meimaand
E. K. MICHELS, Expl.

Voor beoefenaars der ZWEMSPORT
bekende gelegenheid in het kristalheldere
van het Diaconieven,
ZWEMCOSTUUMS
en kosteloos in bewaring genomen op het
„GROOT SPEYCK”

Bezoekt te Oisterwijk
het nieuwe uitspanningsoord
„Groot Speijck”

gelegen in het midden der bosschen.
Kinderspeeltuin. Dépandence.
Hotel „DE LINDE”.

Café Restaurant
„GROOT SPEIJCK”
Oisterwijkse Lustwaranda
idyllische omgeving.
Midden in de Dennen en Eucalypten.
Als mit een Sprookjesnacht.
Familie- en Kinderspeeltuin,
schommels wippen
IDEALE
BADGELEGENHEID
in kristalhelder water
3 minuten v. h. „Groot” Speijck Diaconieven,
5 minuten van het Grootste Kolkven,
10 minuten van het schilderachtige
Goor en Van Esse Ven.
PRIMA GELEGENHEID VOOR
'n stevige lunch en degelijk diner
Fijne Viscgerechten op voorafbestelling
direct uit het Viscrestaurant Stationsstraat.
Op 28 Juni namiddag 5 uur,
GROOT CONCERT
op het GROOT SPEIJCK,
bij gelegenheid van het Esperanto-Congres.
Te geven door de Koninklijke Vereniging
„ASTERIUS”
E. K. MICHELS, Expl.

Het mooiste oord van
OISTERWIJK
IS en BLIJFT steeds
„HET GROOT SPEIJCK”
CAFÉ RESTAURANT
E. K. MICHELS - Expl.

Advertenties uit 1913 en 1914.

1911

1912

1913

Waarheen vandaag? Naar Groot Speijck

In De Geïllustreerde Gids voor Oisterwijk en omgeving van 1914 kunnen we lezen hoe de schrijver via de rode bordjes vanaf het station naar Groot Speijck wandelt. Aangekomen op het 'voorhof' van Groot Speijck, een plek die hij omschrijft als "een druidenbos uit voorhistorischen tijd" ontmoet hij daar de uitbater Evert Michels: "Maar in plaats van een priester Wichelaar die gij, onder de indruk gekomen van dit heilige beukenwoud denkt te zien verschijnen... komt met een vrolijk lachend gelaat de kastelein-exploitant uit zijn boschwoning u tegen en roept U 't welkom toe: draagt behaaglijke stoelen aan en vraagt waarmede hij uw dorstende keel kan laven of 't hart versterken: al wat wenschelijk is biedt zijn welvoorziene kelder en keuken."

1914

— 32 —

Groot Speijck.

Waarheen vandaag? Naar „Groot Speijck“, en het middel om er te komen vanaf het station; de rode bordjes volgen. Gij hebt uw Gids dus niet nodig, maar mogelijk dat hij U van dienst kan zijn als gij eens op Groot Speijck gekomen, geen rode bordjes meer ziet en U alleen niet verder wensch te wagen.

Wij volgen de Stationstraat dus weer, steken de Dorpsstraat over en gaan rechtuit naar de brug over „de Voorste Stroom“; let niet op het vuile water maar beschouw even de breedte van den stroom en de mededeeling van den kroniekschrijver in het eerste deel, dat hier vroeger een drukke scheepvaart was, komt, op zijn minst gesproken, niet onaannemelijk voor.

Verder gaand, ziet gij rechts een keurige Tennisbaan; de kromming van den weg volgend, leiden u de paaltjes vanzelf in de goede richting, terwijl, bij elke wending van den weg, u 't rode bordje voor vergissing of afdwaling behoedt.

Tenzij gij minnaar zijt der groenende vlakten en korenvelden, of dat gevoel voor kunst uw stap doet inhouden om de echte Brabantische hoeven te bezien, biedt de weg u weinig merkwaardigs aan.

Alleen op 't uiteinde der laatste laan na de kromming bij de tweede hoeve, wordt uw oog bekoord door een schoon landschap bij de brug voor Klein Speijck: links de weiden, verzinkend langs de boorden van den stroom, een vergezicht gevend op schoone boompartijen; rechts een wilde groei van boomen en struiken, op een afbrokkelenden heuvel, waarlangs en tusschen door de beek kronkelend haar weg zoekt.

Voor 't café Klein Speijck slaan wij rechts af, missen de paaltjes wel een oogenblik, doch vinden deze spoedig weer aan de andere zijde van het dennenboschje waarlangs een voetpad leidt. Een frissche laan van eikenboomen spreidt zich voor U uit. Wees gerust evenwel, eindeloos is het eind niet, dat u scheidt van het doel onzer wandeling. Een bolniet, dat u scheidt van het doel onzer wandeling — en scheut slechts — om de taal der streek te gebruiken — en tusschen eikenstruiken, onder hooge dennenboomen door, te nemen. Een schrede of wat en een bank noopt U te genieten van het gezicht in een der schoonste lanen van Oisterwijk's bosschen.

DIACONIEVEN

de bezoekers van Groot Speijck. Vandaar leidt hij ons door anders moeilijk alleen te vinden paadjes naar het Brandven, verborgen in struiken en donkere der dennen — waar slechts een berkje hier en daar lichtend uit opschiet — om ons te doen belanden op den heiweg die leidt naar het Kolkven. Als laatste dienst wijst hij ons den weg die loopt op 't Kolkven aan de Zuidzijde, waar wij 't padje slechts te volgen hebben dat ons voert naar de Ton die het Ven zijn naam ook verleent.

Dit meer is een der grootste en schoonste vennen van Oisterwijk's omgeving. Een wandeling rondom dit ven, rijk aan visch en zeldzame planten, neemt een uur in.

Eenig schoon gezicht in afwisselende natuur, varens en waterplanten in allerlei gewas en schakeeringen, zijn het loon voor wie den tocht als wij rondom dit ven maken. Het kronkelpad volgend langs het ven komen wij van zelf aan de nieuwe boschwachterswoning.

Van daar uit nog een kort bezoek langs den zoom van het Choorven, — ook bijzonder mooi, een wandeling op zichzelf waard — en wij bevinden ons weer op den baardijk, den mulg lossen zandweg, die ons spoedig brengt bij Klein Speijck, waar wij straks den weg verlieten, en... na een kwartiertje staan wij weer onder de lindeboomen der vrijheid.

GROOT SPEIJCK.

Gij bevindt u in het voorhof van Groot Speijck. De beukenlaan voert U naar het „heilighdom“ dezer natuur. Zware, eeuwenoude beuken, rijzen hier in het midden der donkere dennen; hoog in de lucht vormen hun takken een bladerendak waar geen zonnestraal vermag door te dringen; een bladerendak doet zich hooren tenzij de roep van den geen geluid doet zich hooren tenzij de roep van die suizelt woudvogel, geen gedruisch dan de wind die suizelt in 't loofgewelf. Een druidenwoud uit voorhistorischen tijd... Maar in plaats van den heidenschen priester Wichelaar dien gij, onder den indruk gekomen van dit heilig beukenwoud, denkt te zien verschijnen... komt met een vrolijk lachend gelaat de kastelein-exploitant uit zijn boschwoning u tegen en roept U 't welkom toe; draagt behaaglijke stoelen aan en vraagt waarmede hij uw dorstende keel kan laven of 't hart versterken: al wat wenschelijk is biedt zijn welvoorziene kelder en keuken.

De rust heeft goedgedaan. Nu op, de bosschen in. De kastelein is daar om met zijn wetenschap der paden en wegen, U de schoonste plekjes te doen vinden.

Wij willen niet wijzer zijn en brengen dus eerst een bezoek aan het Diaconieven, de geliefkoosde badplaats voor

De reddingsactie van Pieter van Tienhoven

Ruim honderd jaar geleden redde Natuurmonumenten de Oisterwijkse bossen en vennen letterlijk van de ondergang. Exploitatiemaatschappij Waldemar had in de zomer van 1912 een groot deel van de bossen gekocht. Het plan was om de bomen te vellen en de vennen droog te leggen, om er een villawijk te bouwen. In Oisterwijk ontstond grote onrust.

Van Tienhovenbank bij het Van Esschenven.

Zie kaart achterin, nr. 2

De plaatselijke VVV riep de hulp in van Natuurmonumenten, een vereniging die op dat moment nog maar acht jaar bestond. Er was een bedrag van 91.500 gulden nodig om het gebied te kopen. Door een lening en giften van de gemeenten Oisterwijk, Tilburg en 's-Hertogenbosch én van leden, kreeg de vereniging uiteindelijk het geld bij elkaar. In de periode van 1913 tot 1916 kocht Natuurmonumenten de Oisterwijkse bossen en vennen. Het begon met een gebied van 157 hectare, twee jaar later volgde nog eens bijna 100 hectare. Natuurmonumenten had hiermee een prachtig natuurgebied veiliggesteld dat van grote betekenis was voor het toen al toeristische Oisterwijk.

1915

Nieuwe Tilburgsche Courant, 14 maart 1916.

Dankzij langdurige onderhandelingen door een van de oprichters van de vereniging, Pieter van Tienhoven, kon Natuurmonumenten in 1916 ook het landgoed Groot Speijck, bestaande uit 28 hectare met een villa en een huis, voor 20.000 gulden kopen van de familie Hoogerwou.

In 1924 schonk Van Tienhoven zijn geliefde familielandgoed Kampina aan Natuurmonumenten. Zijn inzet voor de natuur van Oisterwijk werd gewaardeerd. Zo werd de laan van Klein Speijck naar Groot Speijck in 1927 de Van Tienhovenlaan genoemd en schonk de gemeente Oisterwijk in 1935 Van Tienhoven een zitbank bij het Van Esschenven.

1920

Pieter van Tienhoven

Pieter Gerbrand van Tienhoven (Amsterdam 1875 - Amsterdam 1953) groeide op in een intellectueel en artistiek gezin en studeerde biologie en rechten. Omstreeks 1905 kwam hij in contact met de onderwijzer en amateur-bioloog Jac. P. Thijsse. Die had met succes gestreden tegen een plan van de gemeente Amsterdam om het Naardermeer als vuilstortplaats te gaan gebruiken. Deze actie leidde in april 1905 tot de oprichting van de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland. In datzelfde jaar nam Van Tienhoven zitting in het bestuur: van 1907 tot aan zijn dood in 1953 was hij penningmeester en van 1923 tot 1927 vicevoorzitter.

De vereniging was in die eerste jaren gevestigd in Amsterdam, in het pand van het assurantie kantoor van Pieter van Tienhoven. Hij had als assuradeur veel relaties in de financiële wereld en van hen wist hij steeds geldelijke steun te krijgen voor Natuurmonumenten. Samen met het geld van andere gulle gevers vormde dit de financiële basis voor de vereniging. De natuurbescherming kon in die dagen immers nog niet rekenen op overheidssteun, maar moest het hebben van de giften van particulieren.

In 1917 stond in het vakblad *De Levende Natuur* te lezen: "Het Oisterwijksche trekt al meer en meer aandacht. De gewone toeristen trekken er bij drommen heen en keeren opgetogen terug, worden lid van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten, of zoo ze 't reeds waren, verdubbelen het bedrag van hun jaarlijksche contributie. En wat mij het meest plezier doet, ze klagen niet over de lastige muggen en vliegen, die helaas sommige hoekjes verontrusten."

Jac. P. Thijsse meldde in het jaarverslag van Natuurmonumenten: "Het is voor het eerst dat een zaak der natuurbescherming met geld uit de publieke kas is gesteund."

Pieter van Tienhoven met zijn hond Mona.

1925

1930

1935

BOSBRAND

In de Tilburgsche Courant van 8 mei 1917 lezen we: "Gistermiddag zijn er in de omgeving van Oisterwijk verscheidene boschbranden uitgebroken. 't Zwaarst hebben de bosschen van de Hondsborg, onlangs aangekocht door Natuurmonumenten, het te verantwoorden

Wandeloorden

Van Tienhoven kocht als bestuurder niet alleen wetenschappelijk interessante gebieden, maar ook landgoederen, bossen en andere terreinen bedoeld voor recreatie. Hij dacht dat deze 'wandeloorden' veel mensen aan zouden spreken, waardoor de vereniging steun zou krijgen uit verschillende lagen

gehad, en wel bij het landgoed Groot-Speyck en de mastbosschen tusschen het mooi gelegen Diakonieven en het Brandven. De zeer sterke wind wakkerde het vuur aan. De militaire autoriteit liet alarm blazen, waarop de militairen zich met spade en bijl gewapend naar de vuurzee spoedden. Een groote oppervlakte bosch is echter verbrand."

GEVARIEERD BOS

Met de sluiting van de Limburgse mijnen verdween de vraag naar stuthout. Daarmee kreeg de natuur in de Oisterwijkse bossen weer een kans. Eentonige naaldbossen konden met hulp van Natuurmonumenten uitgroeien tot gevarieerde natuur. De grove dennen werden afgewisseld met lijsterbessen, eiken, hulst en berken. Voor het onderhoud van de bossen werden boswachters aangesteld.

van de bevolking. Van Tienhoven was ook voorstander van een actief natuurbeheer met menselijk ingrijpen, omdat dit de waarde van terreinen zou verhogen. Door zijn vooruitstrevende ideeën kwam hij nogal eens in conflict met de andere bestuurders, die vooral geïnteresseerd waren in de wetenschappelijke waarde van de natuur.

Een vastberaden onderhandelaar

Met zijn durf en vastberadenheid wist Van Tienhoven mensen meestal wel te overtuigen. Hij was een goede onderhandelaar die zowel met bestuurders en zakenlieden, als met boswachters en opzichters om kon gaan. Hierdoor zorgde hij ervoor dat Natuurmonumenten vele natuurgebieden in bezit kreeg en dat er onder de bevolking steeds meer draagvlak voor de vereniging ontstond. Naast zijn werk voor Natuurmonumenten bekleedde hij nog tal van andere bestuursfuncties, zoals bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Vogelbescherming.

Nederlands Groote Natuurbeschermers

Ondanks alle drukke werkzaamheden, wist Van Tienhoven toch af en toe tijd vrij te maken om zelf de natuur in te trekken. Met een rugzak op de gekromde rug en met zijn cockerspaniël Mona aan zijn zijde. Hij bleef actief, tot hij in 1953 plotseling stierf als gevolg van een beroerte. Zijn graf bevindt zich op een door hem zelf uitgekozen, prachtige plek op het voormalige familielandgoed Kampina. De urn met zijn as werd ingezet in een door Van Tienhoven zelf bedacht graf, bestaande uit zwerfkeien, afkomstig uit Ootmarsum en Havelte. Het grafschrift luidt: "Nederlands Groote Natuurbeschermers".

1915

1916

Schommelmisère

Op een mooie zondag in 1917 leerden Kees van Beckhoven en Adriana Vermeulen elkaar kennen bij Groot Speijck. Na wat plagerijtjes op de schommel, viel Adriana ervanaf. Er werden adressen uitgewisseld. Kees stuurde haar vervolgens deze kaart, met daarop de tekst:

“Ter herinnering aan de schommelmisère”.

Hun zoon Thom van Beckhoven (1938) vertelt: “Blijkbaar is alles goed gekomen. In 1926 zijn ze getrouwd en ze kregen samen dertien kinderen.”

1917

1918

Jan

Herinneringen aan een onbezorgde kindertijd

Het verhaal van de zussen Adah, Edith en Judith Polak

In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw bezochten de beide families Polak uit Tilburg geregeld Groot Speijck. Vaak gingen ze samen met hun Joodse vrienden uit de buurt. Zo ook op de dag dat deze foto werd gemaakt, een zonnige meidag in 1927. De kinderen werden bij elkaar gezet voor een mooie groepsfoto. Met op de achtergrond tussen de bomen de uitspanning Groot Speijck. Een vrolijk groepje kinderen, zich niet bewust van de vreselijke dingen die komen zouden.

Van alle kinderen op de foto zijn drie personen nog in leven. De zussen Adah Cohn-Polak (1919), Edith Spitz-Polak (1921) en Judith Rothstein-Polak (1923) vertellen hun verhaal.

In mei 1940 reden de twee families Polak naar IJmuiden. Aangekomen in de haven hoorden ze dat Nederland zich zojuist had overgegeven aan Duitsland en dat er geen passagiersschepen meer zouden varen. Op het nippertje - in alle commotie de bagage achterlatend - wisten ze op een al varend vrachtschip te springen. Onderweg werden ze door de Duitsers gebombardeerd, maar het schip bereikte uiteindelijk Engeland. Van daaruit reisden ze allemaal - op neef Bertram na, die tot hun grote verdriet als gemobiliseerd soldaat in Nederland was achtergebleven - naar de Verenigde Staten.

Oisterwijk, Groot Speijck, mei 1927. Bovenaan van links naar rechts: Edith Polak (Tilburg 1921), Guus Monnickendam (Amsterdam 1921 - Mauthausen 1941), Ernst Elzas (Tilburg 1919 - Vught 2010), Bertram Polak (Tilburg 1918 - Auschwitz 1942), mogelijk Jules Keijzer (neef van Bertram; Steenwijk 1915 - Sobibor 1943), Ellie Gersons (Tilburg 1918 - Hilversum 1998), Paula Elzas (1916-2005), Adah Polak (Tilburg 1919), Floortje Polak (Tilburg 1921 - Springfield MA 2011), Leny Gersons (Tilburg 1919 - Hilversum 1968). De vier kleine meisjes vooraan zijn Sonja Monnickendam (Tilburg 1923 - Auschwitz 1943), Leonie Polak (Tilburg 1923 - New York 1955), Judith Polak (Tilburg 1923) en Louise (Wiesje) Polak (Tilburg 1923 - Des Moines 1968).

1925

1926

1927

De drie zussen koesteren nog altijd mooie herinneringen aan hun jeugd in Nederland. Zo ook aan de uitstapjes naar Groot Speijck.

Zandweg

Adah: "We gingen naar Oisterwijk met de bus tot de Gemullenhoek. Dan moesten we nog een stuk over de zandweg lopen tot Groot Speijck. Soms was het echt heet en niet prettig. Ik heb nog steeds bewondering voor de moeders die hun kinderen meesleepten over die hete weg! Bij Groot Speijck aangekomen kregen we dan op het terras altijd een flesje 'prik' te drinken, dat was soda met een kleurtje."

Schommels

Judith: "Op zondagen en vrije woensdagmiddagen reden we vanuit Tilburg vaak naar Groot Speijck, met de bus of op de fiets. In het speeltuintje konden we heerlijk spelen. Er hingen schommels aan lange touwen

en ik herinner me dat we het altijd zo leuk vonden om te zien hoe hoog we konden gaan. We maakten wandelingen in de Oisterwijkse bossen en ik weet nog dat de prachtige vennen vol waren met waterlelies en kikkers. We plukten er paddenstoelen - voornamelijk cantharellen - en bosbessen. Het zijn mooie herinneringen aan gelukkige tijden!"

Foto's kijken

De drie hoogbejaarde zussen leiden nog altijd een actief bestaan: ze sporten, doen vrijwilligerswerk en hebben inmiddels een hele schare aan kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. Adah en Edith wonen in Israël,

Judith woont in de Verenigde Staten.

Adah: "Als we naar de foto's kijken denken we aan onze onbezorgde kinderjaren.

Maar natuurlijk ook aan al die lieve kinderen... Aan onze neef Bertram en aan Guus, Sonja en Jules die zijn vermoord in de concentratiekampen. Leny en Ellie belandden ook in concentratiekampen, maar hebben het, in tegenstelling tot hun ouders, overleefd. Paula, Hanna en Ernst

Adah: "We gingen graag zwemmen in het Staalbergven, dat was ingericht als zwembad."

Zie kaart achterin, nr. 1

Op de schommel bij Groot Speijck: Judith (rechts, zittend) met haar nichtjes Leonie en Wiesje. Het meisje rechts van de schommel is een ander nichtje, Hanna Sanders (Rotterdam 1921 - Gesher HaZiv, Israël 2008). Links staat Edith.

waren ondergedoken en overleefden de oorlog. De meisjes Polak (wij drieën en onze nichtjes Leonie, Wiesje en Floortje) hebben nog het meest geluk gehad doordat we naar Amerika konden vluchten en daar in vrijheid leefden."

1928

1929

1930

Van hout naar steen

In 1926 was Groot Speijck toe aan vernieuwing. Er kwam een stenen gebouw, ontworpen door architect J. B. Sluiter uit Aerdenhout.

Op 8 mei 1927 vond de heropening plaats "van het geheel nieuwe naar de eischen des tijds ingerichte bosch-restaurant".

Het oude houten gebouw heeft nog tot 1978 dienstgedaan als boswachterswoning. Toen werd het verplaatst naar de Posthoornseweg 7 in Oisterwijk. Daar staat het nog steeds en het draagt nu de naam: 'Hoog Huys'.

In 1929 deden ruim 60.000 dagtoeristen Groot Speijck aan.

Eldorado van Oisterwijk

Evert Michels, de grondlegger van Groot Speijck, droeg zijn café-restaurant in 1931 over aan zijn zoon Christ Michels (1901-1981). Op dat moment was het bosrestaurant al een legendarische plek in de Oisterwijkse bossen, dat ongeveer 60.000 dagtoeristen per jaar ontving. Christ Michels zette het restaurant grotendeels op dezelfde voet voort. Met avondconcerten, dansmiddagen en koffietafels.

Zijn advertenties waren niet zo uitgebreid als die van zijn vader, maar Christ adverteerde wel veelvuldig in de kranten, regionaal én landelijk. Van een 'magische plek in de bossen' werd Groot Speijck nu 'Eldorado van Oisterwijk'. In samenwerking met Natuurmonumenten vond er in 1932 nog een grote verbouwing plaats.

Tilburgsche Courant 29-03-1920.

Tilburgsche Courant 6-5-1927.

1926

1928

1930

1932

Opgroeien met Groot Speijck

Eigenlijk zou het zijn broer Evert zijn, die het bosrestaurant Groot Speijck van vader Christ Michels zou overnemen. Hij was tenslotte de oudste jongen in het gezin. Maar toen Evert in 1946 op tienjarige leeftijd overleed, moest Harrie Michels (1937) zijn plaats innemen. En niet alleen diens plek in de opvolging van het bedrijf, maar ook de voor hem gereserveerde plek op kostschool.

Negen jaar oud was Harrie, toen hij van de ene op de andere dag het ouderlijk huis moest verlaten. Zijn jongere broers en zussen zouden hem spoedig volgen. Drie keer per jaar kwamen de kinderen Michels thuis: in de kerstvakantie, de paasvakantie en in de zomervakantie. Harrie: "Als we in de vakanties thuis waren, hadden onze ouders nog geen tijd voor ons. Dan moesten we alleen maar werken. Ik mocht in de weekenden wel thuis komen, maar ook dan moest ik werken. Daarom bleef ik liever op kostschool: daar had ik mijn vertier en mocht ik voetballen."

Het gezin Michels woonde in Groot Speijck, op de eerste verdieping. Daar waren de slaapkamers - één voor de ouders, één voor de jongens en één voor de meisjes van het gezin Michels - een badkamer, een huiskamer en een naaikamertje.

1934

1936

1938

1940

IJsstaven

Omdat Groot Speijck tot het buitengebied behoorde, was het lange tijd nog niet aangesloten op de riolering en de waterleiding. In de jaren veertig waren er al wel koelcellen, maar die waren nog niet elektrisch. Harrie herinnert zich nog goed hoe de monniken van het trappistenklooster het ijs kwamen brengen: "Met hun vrachtwagen vol ijs reden ze voor en hakten er met een pikhouweel enorme ijsstaven uit. Die droegen ze in juten zakken naar binnen en schoven ze onder in de koeling, in een zinken bak."

Varkens in het bos

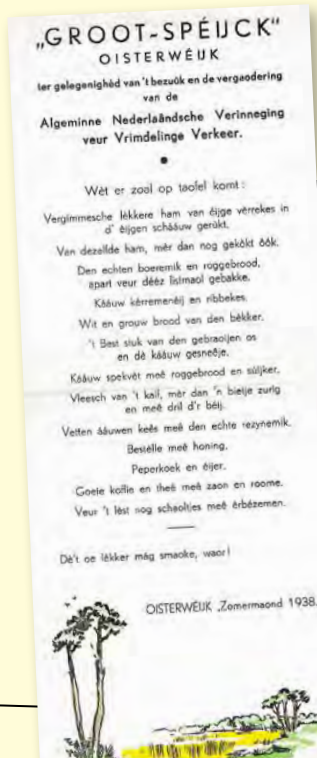
De varkens van de familie Michels liepen in de jaren dertig gewoon los in het bos. In september en oktober werd een deel geslacht.

Harrie ging als kind graag 's morgens vroeg zwemmen in het Diaconie-ven. Nog een favoriet plekje was in de winter, als het bevroren had, de Brouwkuip. Harrie: "Dat was echt ons eigen familievennetje, om op te schaatsen. Vrienden en vriendinnen wisten ons daar altijd wel te vinden."

Zie kaart achterin, nr. 4

1938

Harrie herinnert zich hoe de varkens daarbij aan ladders werden gebonden en dat er veel gehakt en spek van zo'n varken af kwam. En twee hammen, die werden gerookt in een rokerij in het bos. Daarna werden de hammen opgehangen op de vliering van het huis, waar ze in meelzakjes - als bescherming tegen de vliegen - het hele jaar hingen te drogen.

Koffietafels buiten

Harrie Michels: "In de tijd van mijn opa was Groot Speijck nog niet zo groot. Daarom werd de koffietafel altijd buiten gereserveerd. De mensen zaten aan van die hele lange tafels en banken. Om bederving te voorkomen, moest het eten van te voren klaargemaakt worden. Dat betekende dat er heel veel boterhammen gesmeerd moesten worden!"

1939

Krijgsgevangenen in Groot Speijck

In de eerste oorlogsjaren was op Groot Speijck nog niet veel te merken van de oorlog. De muziekfeesten gingen gewoon door, evenals de koffietafels. In een tijd waarin voedsel steeds schaarser werd, kwamen mensen uit de wijde omgeving naar het restaurant voor de lekkere pannenkoeken met spek. In 1942 werd de familie Michels echter gedwongen het gebouw te verlaten. Groot Speijck zou door de Duitsers worden gebruikt om krijgsgevangenen in te stationeren.

De Duitsers wilden hun verdediging vast voorbereiden op een mogelijke invasie in Normandië. Daarvoor werd in de bossen rond Groot Speijck een artilleriepark aangelegd. In Oisterwijk werden 150 Russische krijgsgevangenen gelegerd, die in troepen werkzaamheden moesten verrichten bij de aanleg van wegen en voor het opwerpen van wallen. Ook moesten zij een weg door het bos verharderen met puin uit het kapot gebombardeerde Rotterdam.

HET VERHAAL VAN MEDO

In Oisterwijk is zo'n Russische krijgsgevangene na de oorlog achtergebleven. De 18-jarige Mamed Mamedow (1923, Zaqatala, Azerbeidzjan-Oisterwijk 2003), Medo genoemd,

diende in het Rode Leger bij Karkow, toen hij door Roemenen gevangen genomen werd en aan de Duitsers werd overgeleverd. In 1943 werd hij naar Nederland getransporteerd om daar als dwangarbeider in het artilleriepark bij Groot Speijck te werken. Medo vertelde hoe ze 's morgens vanuit hun onderkomen - de kleuterschool aan de Poirtersstraat - in marstempo naar Groot

Speijck liepen. Daar moesten ze schuttersputjes graven in de bossen, prikkeldraad spannen en munitie versjouwen. Hun dag duurde tot 18.00 uur. 's Avonds hadden zij twee uur 'bewegingsvrijheid'. Dan liepen ze vrij door Oisterwijk en werden door de inwoners vaak gastvrij onthaald. Op zijn dagelijkse tocht over de Moergestelsedweg naar Groot Speijck heeft Medo zijn aanstaande vrouw, Riet Seebregts leren kennen. Haar familie gaf hem en zijn medegevangenen een warm onthaal en te eten. Toen de Russische krijgsgevangenen met de Duitsers moesten terugtrekken, dook hij samen met vier anderen onder. Na de oorlog trouwde Medo met Riet en ging werken als schoenstikker in de schoenfabriek.

Opgestoot

De familie Michels moest verhuizen naar een woning aan de Gemullenhoekweg. Het echtpaar dat daar woonde moest op hun beurt het huis verlaten om plaats te maken

voor het gezin met acht kinderen. Alleen vader Christ Michels mocht af en toe nog een kijkje nemen in zijn geliefde bosrestaurant. Daar zag hij hoe de gevangenen op de

1940

1941

vloer een open vuur stookten en in een deel hun kleren wisten. Harrie Michels: "Mijn vader hield zijn hart vast dat het gebouw niet afbrandde. Werkelijk alles wat van hout was, werd opgestookt: de lambrisering, de kasten, maar ook de deuren. Met paarden liepen ze er gewoon naar binnen!" Na de oorlog heeft Christ Michels het pand moeten opknappen en helemaal opnieuw moeten inrichten.

In september 1944 is er in de Kampina een aantal geallieerde vliegtuigen door de Duitse bezetter neergehaald of door een navigatiefout te vroeg geland. Boeren en verzetsmensen uit de omgeving spoorden 106 Britse en Amerikaanse piloten en parachutisten op en hielden ze in de Kampina verborgen.

Het beruchte Nationaal Front, onder leiding van de Oisterwijker Arnold Meijer, hield in 1940 en 1941 bij Groot Speijck grote bijeenkomsten in de openlucht, waar enkele duizenden mensen op af kwamen.

EXPLOSIEVEN

Kinderen mochten van hun ouders in de eerste maanden na de bevrijding vaak niet spelen in de bossen, uit angst dat er nog granaten zouden liggen. Dat die angst niet ongegrond was, blijkt uit de herinnering van Ronald Sweerink (1934-2013): "In het bos, dicht bij de uitspanning Groot Speijck, lagen ontelbare kisten met allerlei explosieven, waaronder heel nare kleine handgranaten. Ons spelletje heette: Vier dikke bomen. Wij gooiden zo'n granaat in het midden en het ging er om wie het langste voor de boom durfde te blijven staan. Een enkeling heeft hierbij zijn hand of arm verloren..."

1940

1942

1943

1944

1945

Een boom met een verhaal

Wat betekent toch die tekst, die is ingekerfd in een boom aan het Klein Aderven? Een groot vierkant gat en een kruis, de initialen HS en GS en een datum, oktober '44, zijn in de boom gekerfd. Ze dienen als stille getuigen van een vreselijk drama dat zich hier voltrok.

Vader Schut was door Natuurmonumenten aangesteld als pachter van boerderij Balsvoort, aan de rand van de Kampina. Toen hij in 1933 overleed, bleef zijn weduwe alleen met haar negen kinderen achter op de afgelegen boerderij. Zoon Hein bleef thuis wonen en werkte in de bosbouw voor Natuurmonumenten.

De familie Schut bood geregeld onderdak aan onderduikers en evacués. Ook burgemeester Verwiël verbleef in de laatste oorlogsfase als onderduiker op de boerderij. Hein bracht vaak eten naar de gedropte Amerikaanse parachutisten die in een door het verzet gebouwde schuilhut in de Kampina zaten ondergedoken. Het verzet had bovendien zeven Duitse krijgsgevangen op de zolder van de boerderij ondergebracht, die permanent werden bewaakt. Op

een dag zouden verzetslieden de krijgsgevangen overbrengen naar een andere schuilplaats. Maar in plaats daarvan lieten ze hen een eind verderop in de bossen vrij. Door deze onbezonnen actie kwam de familie Schut, die hier niet van wist, in groot gevaar.

Op 6 oktober 1944, nog geen drie weken voor de bevrijding van Oisterwijk, werd de boerderij door Duitse soldaten omsingeld. Bernard Schut probeerde te vluchten maar werd meteen doodschoten. Hein Schut en Gijs Schellen werden afgevoerd en door de SD hardhandig verhoord. De volgende dag namen twee met geweren bewapende Duitsers de beide geboeide mannen mee het bos in. Drie kwartier later klonken er enkele geweerschoten. De soldaten bleken bij het klein Aderven de executie voltrokken te hebben.

De boom vertelt ons het verhaal van de verzetshelden Hein Schut en Gijs Schellen, die op deze plek op 7 oktober 1944 door de Duitsers werden vermoord. Voor deze en de andere verzetslieden is een monument opgericht aan de rand van de Kampina.

Zie kaart achterin, nr. **3**

Dansen voor een dubbeltje

Ze herinnert zich nog goed die zondagmiddag in 1948, toen ze als vijftienjarig meisje voor het eerst ging dansen bij Groot Speijck. Met haar ouders reed ze er in een 'sjeeske' met een paardje ervoor naartoe.

Lenie van de Meer-De Laat (1933) vertelt dat de danstent nog het meest weg had van zo'n grote muziekkiosk, maar dan met balken langs de kanten. Er stonden witte stoeltjes omheen en op het terras zat

een band muziek te maken. Voor ongeveer een dubbeltje kocht Lenies vader voor haar een kaartje. Daarmee kon je drie, zes of negen keer dansen. Bij iedere dans kreeg je een stempel. Lenies ouders zaten aan de

"Of hij goed dansen kon?"
"Ja, dat zeker!",
antwoordt
Lenie lachend.

Wat begon met een vloerveldje onder de bomen groeide uit tot een gezellige danstent met rieten dak en rolgordijntjes.

kant toe te kijken. Die allereerste dans werd ze gevraagd door een zwarte man. In die tijd waren er nog niet veel donkere mensen in het dorp, dus ze trokken heel wat bekijks. Naderhand had iedereen het er nog over. Of hij goed dansen kon? "Ja, dat zeker!", antwoordt Lenie lachend.

Champagnepils

Vanaf dat moment ging ze er iedere zondag naartoe, wel vijftien jaar lang. Lenie herinnert zich dat het er altijd heel druk was, er waren op zo'n middag wel honderd jongens en meisjes aan het dansen. De eerste jaren ging ze naar Groot Speijck met haar ouders en haar vijf zussen. Haar jongste zusje speelde in het speeltuintje en haar oudere zussen gingen net als zijzelf dansen. Toen ze achttien was, mocht ze er alleen met vriendinnen naartoe. Je kon er pils krijgen en limonade in drie verschillende smaken. Maar ook champagnepils, "wat ik zelf altijd het liefste dronk!".

Lenie vindt het heel fijn om te horen dat Groot Speijck weer opengaat. Ze zou het helemaal leuk vinden als ook het dansen er weer terugkwam...

1945

1946

1947

1948

Koffietafels en spijlenstoeltjes

Groot Speijck verwierf in de jaren vijftig van de vorige eeuw landelijke bekendheid met de traditionele Barabantse koffietafels. Het restaurant was inmiddels flink uitgebreid. Er was in 1952 een serre aangebouwd en vanaf dat moment werden de koffietafels meestal binnen geserveerd. Jarenlang werden deze verzorgd door Kitty van Beckhoven-Michels (1939), samen met haar vader Christ.

"Toen we klein waren hadden we een kindermisje dat op ons moest passen. Als het druk was, werden we met zijn allen met bolderkar en proviand de bossen in gestuurd. Met de bedoeling om maar het liefst de hele dag weg te blijven, want onze ouders hadden het druk," vertelt Kitty. Later, toen ze wat ouder was, moest ze net als haar broers

en zussen naar kostschool: "Onze vader en moeder hadden immers geen tijd om onze leerprestaties in de gaten te houden."

Na haar schoolperiode ging Kitty in de zomer meewerken in het restaurant. In de winter mocht ze een baan zoeken, onder voorwaarde dat ze in het voorjaar weer thuis werkte.

Botervlootjes vullen

Dat de koffietafels voortaan binnen werden geserveerd, had als voordeel dat het eten minder snel bedierf. Daardoor konden het brood en beleg nu op losse schalen geserveerd worden, in plaats van dat alles van te voren moest worden gesmeerd. Samen met haar vader werkte Kitty in de 'koffietafel-keuken'. Ze vulde botervlootjes en suiker-

Kitty's favoriete plekje was vroeger het paadje richting het Zwart Weggetje. "Na het werk zat ik daar met Thom lekker uit te rusten in een ligstoel. Heerlijk!"

Zie kaart achterin, nr. **6**

1949

1950

1951

1952

'AVIFLORAPARK' BIJ GROOT SPEIJCK

Ton Michels was samen met zijn broer Kees de jongste van het gezin Michels. Om hun spaarzame zakgeld wat aan te vullen maakten zij een slim plan. In de periode rond 1955 kwamen er honderden mensen per dag, die met bussen zonder toilet werden vervoerd. Om wat bij te verdienen hadden de twee broers een natuurparkje bij het dames- en herentoiletgebouw aangelegd, met de naam Aviflorapark. Ton: "De mensen die uit de bussen kwamen holden naar de toiletten, waar wij ze opvingen en ze voor een dubbeltje een rondleiding gaven, onder het motto van 'biologieles'. De dagopbrengst was gemiddeld wel 25 gulden, wat erg veel was voor die tijd! Helaas vonden onze ouders het niet zo'n goed idee, zodat wij na enkele weken moesten stoppen."

Kitty Michels en Thom van Beckhoven op hun trouwdag, bij de ingang van Groot Speijck, 12 oktober 1966.

en jampotten, sneed zult en peperkoek in stukken en maakte broodschalen klaar. Haar vader sneed het vlees en de kaas en maakte de daarvoor bestemde schalen op. Vervolgens zetten de obers alles op de tafels. Aan tafel kon nog brandewijn geserveerd worden, en 'bestellen' (broodjes met anijs), honing en Brabants roggebrood. Bij de originele Brabantse koffietafels was het bedienende personeel in klederdracht en gingen ze, met een accordeonist voorop,

de mensen bij de bus afhalen. Het was hard werken, want koffietafels voor 600 à 800 personen per dag waren heel normaal.

Meehelpen

Kitty vond het niet fijn, dat ze ieder weekend moesten werken: "Dan zag je de jongelui van jouw leeftijd met vrienden en vriendinnen in de tuin lekker genieten. En als je een vriendje had dan werd die natuurlijk meteen ingeschakeld om te helpen."

1957

1958

1959

1960

1961

1962

Zo moest ook Thom van Beckhoven (1938), met wie Kitty later trouwde, eraan geloven. Zijn ouders hadden elkaar in 1917 bij de schommels van Groot Speijck voor het eerst ontmoet (zie pagina 15) en nu moest hij er regelmatig helpen met opruimen of met het klaarmaken van het buffet. Thom zegt dat hij dat helemaal niet erg vond: "Dan kon ik toch bij Kitty zijn en op die manier was zij ook weer eerder klaar met werken."

Kitty bleef tot haar trouwen bij Groot Speijck werken, daarna niet meer. Ze genoot in de jaren die volgden vooral erg van haar kinderen. Toen die wat ouder waren ging ze bij het postorderbedrijf Otto werken, als telefoniste.

Rustpunt in de bossen

Kitty vindt het fijn dat de naam Groot Speijck behouden blijft en er straks weer een rustpunt in de bossen is, op de plaats waar ze haar jeugd heeft doorgebracht. Kitty: "Als kind besepte je nog niet goed dat je op zo'n mooie plek woonde. We zaten natuurlijk ver van alles vandaan en moesten met de fiets overal naartoe. Maar al met al heb ik er toch een fijne jeugd gehad. We zijn nu allebei nog fit, fietsen veel en pikken dan hier of daar een terrasje. Maar als

straks het Groot Speijck weer klaar is, gaan we heerlijk wandelen in de bossen en dan uitrusten onder het genot van een hapje en een drankje: gezellig!"

SPIJLENSTOELTJES

Op de ansichtkaarten is te zien dat het aanzien van het terras door de jaren heen weinig veranderd is. De spijlenstoelen, vervaardigd in Oirschot, zijn hooguit een keer vervangen, maar blijven steeds sprankelend wit. Ieder jaar na het zomerseizoen werden ze zo nodig gerepareerd en opnieuw geschilderd en vervolgens opgeslagen op de vliering van Groot Speijck.

"Als kind besepte je nog niet goed dat je op zo'n mooie plek woonde."

1963

1964

1965

1966

1967

Snert en bejaardenuitjes

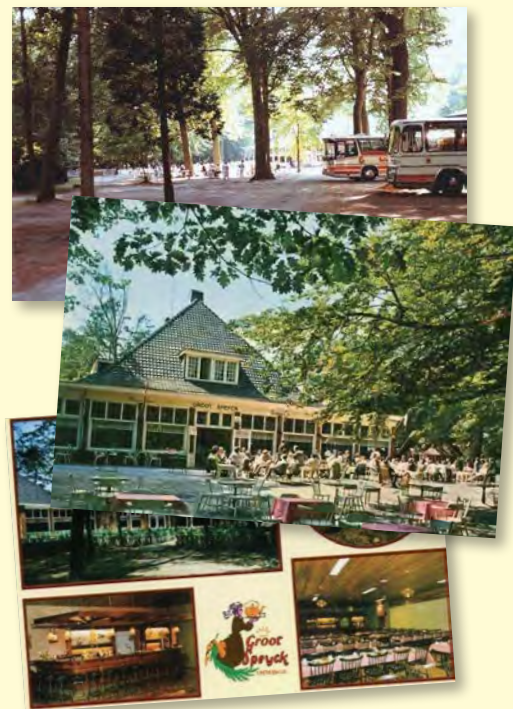
Na enkele jaren in een vennootschap met zijn vader te hebben gewerkt, nam Harrie Michels in 1963 Groot Speijck van hem over. De traditie werd door Harrie voortgezet, maar niet zonder veranderingen.

Hij zou zich vooral gaan richten op groepen die het restaurant aandeden als onderdeel van een dagtochtje of bedrijfsuitje. Een van de eerste veranderingen die hij doorvoerde was het weghalen

van de schommels. Harrie: "Ik vond het veel te gevaarlijk. Die volwassenen kwamen de bussen uit en sprongen als kinderen op de schommels. Daar kwamen ongelukken van, zoals spelende kinderen die door volwassenen omver geschommeld werden. Daarom heb ik de boel opgeruimd." Iets anders wat Harrie afschafte, was het dansen. In de ruimte waar voorheen op zondagmiddag gedanst werd, konden toen permanent lange tafels worden geplaatst.

Uit Friesland

Want wat natuurlijk bleef waren de koffietafels. Harrie: "Dat was de belangrijkste, vaste bron van inkomsten. De koffietafels, daar stonden we nog altijd om bekend. Zelfs uit Friesland kwamen ze hiernaartoe voor een dagtochtje!" Grote groepen ouderen lieten zich met bussen naar Groot Speijck brengen, waar ze na het nuttigen van de koffietafel het suikerzakje in hun tas stopten. Bij de kiosk kochten ze dan nog

een ansichtkaart, theelepeltje of glas met opdruk, als herinnering aan een mooi dagje uit. "Ook kwamen veel mensen 'aanwaaien' die op weg waren naar de Efteling, of naar België," vertelt Harrie.

1955

1960

1965

OP BIVAK BIJ GROOT SPEIJCK

Christ Schoonus (1948) denkt graag terug aan hoe hij in de jaren zestig met de plaatselijke scoutingvereniging in de weekenden op bivak ging in de Oisterwijkse bossen. In die tijd mochten ze in het bos zelfs nog koken op een zelfgemaakt houtvuur. De kampeerplaats was meestal vlak bij Groot Speijck, aan het Speyckven. Daar zwommen ze in en ze haalden er water uit om zich mee te wassen. Het drink- en kookwater moesten de scouts halen bij Groot Speijck. "In de keuken kregen we dan van de kok dikwijls iets lekkers mee om op te eten op ons bivak. Het personeel was altijd heel vriendelijk en behulpzaam, hoe druk ze het ook hadden."

Zie kaart achterin, nr. **5**

Het hele jaar open

Tot en met de jaren zestig was Groot Speijck in de wintermaanden gesloten, om pas op 1 april, rond Pasen, de deuren weer te openen. Ook daar bracht Harrie Michels verandering in. Groot Speijck bleef vanaf de jaren zeventig het hele jaar open. Het bosrestaurant werd opnieuw verbouwd. Er kwam een nieuwe keuken en er werd een zaal aangebouwd.

Huisgemaakte erwtensoep

Christ Schoonus vertelt: "In de jaren zeventig gingen wij op winterdagen na een stevige boswandeling altijd in de serre van Groot Speijck zitten. Als er plek was liefst voor het raam, om mooi naar buiten te kunnen kijken. Je zag in die tijd nog veel eekhoorns

rondartelen. We bestelden altijd de overheerlijke eigengemaakte erwtensoep. Daarbij kreeg je roggebrood met droog spek en als klap op de vuurpijl nog een halve rookworst, op een bordje met mosterd. Daarmee kon je er voorlopig weer tegenaan."

1970

1975

"Ja, ik kon aardig koken, al zeg ik het zelf," beaamt Harrie Michels trots. "Een recept was er niet echt, zoiets gaat vooral op gevoel. Er gingen heel wat uien in en prei, winterwortelen, knolselderij, spliterwt en hele erwten. Alles ging in een grote kookketel en dan maakte ik vaak wel zestig, zeventig liter ineens. De soep kon niet aanbranden omdat de pan dubbelwandig was."

Tijdens de horecaopleiding heeft Harrie ook veel geleerd over patisserie. "Ik maakte graag chocoladehartjes en figuren van

marsepein. Maar ook wel taarten met hele skibergeren en -liften. Dat vond ik eigenlijk het leukste om te doen."

À la carte

In de jaren tachtig liep het aantal busreizen sterk terug. Ouderen werden in het weekend vaker door hun kinderen meegenomen voor uitstapjes met de auto. Er werd vanaf dat moment in Groot Speijck meer à la carte geserveerd en men richtte zich vooral op individuele passanten. Ook nog wel op groepen, maar dan meer ter gelegenheid van vergaderingen en bruiloften.

BRUILOFT VIEREN - JAREN '80

Bernadette Timmer-Meeuwis werkte jarenlang als vrijwilliger bij Natuurmonumenten in Oisterwijk. Op 18 augustus 1981 vierde ze haar bruiloft in Groot Speijck. Bernadette: "We maakten met onze bruiloftsgasten in huifkarren een ritje door het Oisterwijkse bos en pauzeerden bij Groot Speijck, om daar de bruidstaart te eten. Vervolgens hebben we nog trouwfoto's laten maken in de mooie omgeving."

brabantse koffietafel in „bosch-rèsteraosie„

voor intieme diners voor bruiloften-partijen-recepties en congressen

onze heerlijke exquise schotels

1970

1975

1980

Prins Claus opent nieuw bezoekerscentrum

Midden in de Oisterwijkse bossen werd in april 1985 een nieuw bezoekerscentrum geopend. Het was het vierde bezoekerscentrum van Natuurmonumenten en het eerste in Noord-Brabant. Het bevatte een expositie over de Oisterwijkse bossen en vennen, een bibliotheek en een doehoek voor kinderen. In de kelder en op zolder werden wisselende exposities gehouden, terwijl via een 'diaklankbeeld' bijzonderheden over de omgeving werden verteld en getoond.

Het doel van een bezoekerscentrum werd in 1985 door Natuurmonumenten als volgt beschreven: "Binnen even kijken om buiten meer te zien."

Prins Claus bij natuurvrienden

OISTERWIJK - Prins Claus heeft gisteren in het Brabantse Oisterwijk een nieuw bezoekerscentrum van Natuurmonumenten geopend. Tijdens een korte rondgang maakte drs. J. G. Sennep, inspecteur van Natuurmonumenten van Brabant en Limburg, vrij baan voor de prins. (Foto ANP)

Artikelen in de Leeuwarder Courant
en De Telegraaf, april 1985.

1985

Claus opent centrum Natuurmonumenten

* Prins Claus heeft gistermiddag in Oisterwijk het nieuwe bezoekerscentrum van Natuurmonumenten officieel geopend. Voordat hij het gesloten hek met een sleutel opende onderhield hij zich met mevr. Evers-Veen, hoofdmedewerkster Terreinvoorlichting.

Dit voorlichtingscentrum van de natuurbescherming is klaar om alle bezoekers van de Oisterwijkse bossen en vennen en het nabijgelegen heidegebied van Campina te ontvangen. In dit centrum zal ook informatie worden gegeven over de bescherming van natuur en landschap in Midden-Brabant.

Met het nieuwe centrum beschikt de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten nu over het vierde steunpunt in haar terreinen. De andere bezoekerscentra van Natuurmonumenten liggen in St. Janskluis (Overijssel), Rheden en Hilversum.

1995

Lege bankjes aan het Groot Kolkven

Deze lege bankjes
aan de waterkant
kijken over water
Wat is er aan de hand
Wachten op bezetting
Bezeten willen zijn
Dat is wat zij vragen
Alle lege dagen
Het uitzicht is zo fijn
Deze lege bankjes
wachten op bezoek
Om zomaar wat te praten
of te lezen in een boek
Deze lege bankjes
wachten al zo lang
Wie hen gaat bezitten
weet wat ik bedoel
Uitzicht over water
geeft zo'n blij gevoel

Loes Westgeest

HEIMWEE NAAR ZEE

Loes Westgeest: "Vroeger kwam ik hier regelmatig met mijn vader, die in het bejaardenhuis woonde. Hij kwam oorspronkelijk uit Scheveningen en miste de zee. Wandelen kon hij niet meer zo goed. Hij zat altijd op één van de twee bankjes bij het Groot Kolkven, het ven waar je het verste over het water kunt uitzien. Het water is er soms wild en de golfjes lijken dan op die van de zee. Mijn vader zat op het bankje met de arMLEuning. In de rechterhoek van dat bankje, precies in het zonnetje. En dan kon hij aan beide kanten lekker 'buurten'. Vanaf zijn bankje tuurde hij uit over het water van het ven en waande zich weer even thuis..."

Zie kaart achterin, nr. 9

"Vennenloopsters"
1982 - 2013

Wie zijn nu eigenlijk die Vennenloopsters?

In 1981 leerde een groep moeders elkaar kennen bij de hekken van openbare basisschool de Kikken-duut. Nadat ze hun kinderen hadden afgezet, dronken ze koffie. Algauw besloten ze om in plaats daarvan samen te gaan wandelen. Eén van de moeders, Els van der Kamp, had de sportacademie gedaan en stelde na een tijdje voor om te gaan hardlopen in het Oisterwijkse bos. En zo gebeurde het. Verspreid over drie ochtenden werd er gelopen, onder begeleiding van Els. Steeds meer vrouwen voegden zich bij het ge-

zelschap. Gaandeweg werden ze beter en een aantal vrouwen kon al snel een halve marathon lopen.

Van boom tot bankje

Het startpunt is altijd het Van Esschenven geweest, waar ze de warming-up deden. Op die plek lagen op een dag wat omgezaagde bomen waar ze leuk op konden zitten. Toen ontstond het idee om hun 'coach' Els van der Kamp, een bankje te schenken. Vennenloopster Janneke Oldenhof (1953) vertelt: "Als blijkt van waardering voor de manier waarop ze ons al

die jaren begeleidde. Het jaartal 2013 op het bankje verwijst eigenlijk alleen naar het moment van plaatsing. Want lopen doen we nog steeds en misschien lopen we wel tot 2025!"

Meer dan lopen

Inmiddels gebruiken de loopsters het bankje aan het Van Esschenven als vaste plek voor hun rekenstrekcoefeningen. Vandaag de dag zijn er zo'n veertig Vennenloopsters. De jongste is 52 en de oudste 75+. Van een hardloopleubclub is het weer een wandelclub

geworden. Er zijn inmiddels verschillende 'subgroepen' ontstaan: een skigroep, een leesgroep, een bridgeclub en een cultuurclub. Maar, zo zegt Janneke, ook al zijn we niet allemaal meer actief aan het lopen, we blijven altijd de Vennenloopsters. "Het bankje is een bevestiging van wie we zijn. Om onszelf ook voor de toekomst visueel neer te zetten: de Vennenloopsters, dat waren wij."

Zie kaart achterin, nr. **7**

Van 'Frans Kap' tot bevrogen natuurvoorlichter

Als jongen van zeven wist Frans Kapteijns (1953) al heel goed wat hij later wilde worden. Dat boswachter ook echt het mooiste beroep van de wereld is, kan hij inmiddels volmondig bevestigen. Toen hij 25 jaar geleden bij Natuurmonumenten begon, was voorlichting een nieuw begrip. Boswachters in die tijd hielden zich bezig met de natuur, niet met het praten óver de natuur.

Frans is een bevrogen man, met hart voor natuur én mens. Hij vertelt dat hij heel veel kennis had van de natuur en het beheer ervan, maar dat hij van natuureducatie weinig wist. Inspiratie deed hij op toen hij in de jaren tachtig een week in Engeland verbleef en ervaring opdeed bij Earth Education, een wereldwijde organisatie die zich bezighoudt met onafhankelijk natuuronderwijs. Iets wat hij daar geleerd heeft en nog altijd toepast tijdens excursies met schoolkinderen, is het 'leren zien met je handen'. Enthousiast vertelt hij hoe dat gaat. Een aantal kinderen van de groep krijgt een blinddoek om en wordt, begeleid door een ander kind, meegenomen naar een boom. Deze moet het vervolgens verkennen met

de handen. Nadat de kinderen zijn teruggekeerd op de centrale plek en na nog wat rondjes draaien mag de blinddoek af. Het kind moet dan zijn of haar boom aanwijzen. Ze kunnen die eigenlijk nooit terugvinden. Frans heeft één keer meegemaakt dat het een jongen lukte. Die bleek met zijn voeten streepjes in de aarde te hebben gemaakt. "Dat vond ik zo slim: dieren doen dat ten slotte ook, om hun sporen uit te zetten!"

Bezoekerscentrum als 'Natuurpunt'

De functie van een boswachter is in de afgelopen twintig jaar erg veranderd. Begin jaren negentig was er nog niet veel aandacht voor publieksvoorlichting. Maar toen Natuurmonumenten in twee jaar tijd groeide van 300.000 naar 900.000 leden,

werd het tijd om het takenpakket uit te breiden. Frans: "We waren er toen nog lang niet aan toe om daarmee om te gaan." Bezoekerscentra hadden onderwijzend personeel dat tentoonstellingen bouwde en lesprogramma's maakte, maar weinig afwist van beheer. De buitendienst, aan de andere kant, beschouwde het niet als haar taak om informatie te delen. Natuurmonumenten wilde dat het belang van de organisatie beter bekend werd onder het publiek. Maar daar moesten de medewerkers dan wel achter staan.

"De Duivelsberg is een prachtig stukje heide. Het is een soms nat, soms droog gebied. Het doet denken aan hoe het vroeger was, het Brabant van de 'heidetijd'."

Zie kaart achterin, nr. 11

1990

1995

2000

Gelukkig gingen binnen- en buitendienst steeds beter samenwerken. Boswachters gingen zich minder bezighouden met de uitvoering van het beheer en meer met communicatie. Natuurmonumenten wil graag een rol spelen binnen de gemeenschap. Ervoor zorgen dat mensen meer goodwill voor de natuur krijgen, door de juiste informatie te geven. Dat dit gelukt is, blijkt wel uit het aantal mensen dat naar het Oisterwijkse bezoekerscentrum komt. Frans: "De Oisterwijkers zijn het bezoekerscentrum gaan zien als onderdeel van de gemeenschap, hun 'natuurpunt' waar ze terecht kunnen met vragen over de natuur." Frans vindt het een heel goede zaak dat de teams beheereenheid en communicatie in het nieuwe gebouw bij elkaar komen te zitten. In zijn eerste jaren had Frans de bijnaam 'Frans Kap'. Mensen vonden het zonde dat

@BoswachterFrans

Met ruim 9500 volgers is Frans een van de meest gevolgde boswachters op Twitter. "Leuk toch? Zo kan ik iedereen laten meegenieten."

Frans Kapteijns
@boswachterFrans

4 mei Goedemorgen, 12.7 en een grijze lucht boven me. Daarnaast heerlijke geuren van frisgroen na regen en volop vogelgezang. Alles is al wakker

Frans Kapteijns
@boswachterFrans

21 april 'Drachtige reeën zijn geen partij voor loslopende honden' Houdt die hond dan ook aan de lijn!

OP DE BODEM VAN DE VENNEN

In de winter van 1995-1996 werd een aantal vennen leeggepompt om het overtollige slib te verwijderen. Toen het klaar was, bleven er mooie zandbodems over. Frans: "Ik heb op de droge bodem van alle vennen gestaan! Het was een ongelooflijke ervaring!"

hij zo veel bomen liet omzagen. Dankzij de verbeterde voorlichting begrijpen bezoekers nu dat het kappen de natuurwaarde juist ten goede komt.

Parel van Oisterwijk

In 1998 mocht Frans de Parel van Oisterwijk in ontvangst nemen, een prijs die de gemeente uitreikt aan personen of verenigingen die een bijzondere bijdrage hebben geleverd aan de promotie van Oisterwijk. Hij voelde zich erg vereerd, maar beschouwt het vooral als een prijs voor het hele team. "Het is voor mij een symbool voor de plek die het bezoekerscentrum en Natuurmonumenten binnen de Oisterwijkse gemeenschap hebben."

Biodiversiteit

Frans vertelt vol passie over hoe de biodiversiteit in de laatste jaren weer aan het stijgen is, doordat ze het beheer kunnen uitvoeren zoals Natuurmonumenten dat wil. "Er is zoveel bijgekomen", vertelt hij trots. "Neem nu de grote zilverreiger, die vaker te zien is, ijsvogels hebben meer broedplekken gekregen en de kuifmees meer boomholtes. We hebben hier nu de middelste bonte specht en de kleine bonte specht. Maar ook andere dieren, zoals het klein vliegend hert, de bijenwolf en diverse soorten zandbijen. En niet te vergeten de gagel die overal langs de vennen bloeit, de orchideeën in de Kampina en de pruikszwam."

2005

2010

2015

Loes en Louis

Loes Westgeest (1947) wandelt al twaalf jaar drie keer in de week met haar wandelvriend Louis Donders (1935) in de Oisterwijkse bossen. Tijdens die wandelingen fotografeert ze. Later schrijft ze gedichten en haiku's bij de foto's.

Haar man houdt ook wel van wandelen, maar niet zoveel als Loes. Daarom wandelt ze met Louis. Iedere maandag, woensdag en zaterdag spreken ze om vijf voor negen af bij het bezoekerscentrum. Van daaruit wandelen ze de 14 Vennenroute, die tien kilometer lang is. In tegengestelde richting, zodat ze wat langer gewandeld hebben voordat ze bij het

Boshuis Venkraai uitkomen. Daar drinken ze rond half elf koffie, om daarna de wandeling af te maken. Soms komen ze geen mens tegen. Onbegrijpelijk, vindt Loes, want het is er prachtig. In de vroege morgen het licht van de laagstaande zon, zwevende buizersd in een strakblauwe hemel, de weerschijs van het zonlicht op het water waarop ganzen gezellig bakkeleien...

2000

Sprookjes

Onderweg staat Loes regelmatig stil om foto's te maken, maar dat vindt Louis niet erg. Hij is eraan gewend. Zodra ze een foto maakt, weet Loes al of ze er iets bij gaat schrijven. Loes: "Mijn fantasie en creatieve geest kan ik in de natuur helemaal de vrije loop laten. Zo heb ik wel eens een serie foto's gemaakt met als thema sprookjes."

Tips van Loes:

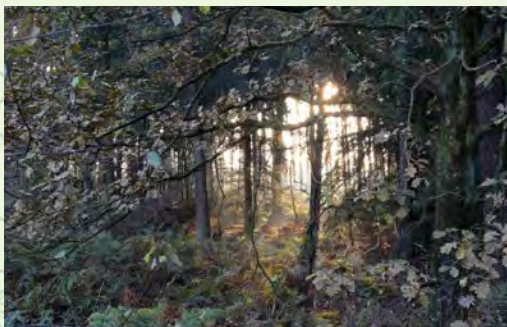
- Bij het Kolkven is een Lariksbus waar regelmatig goudhaantjes zitten!
- Als je tien kilometer kunt lopen, moet je zeker eens de 14 Vennenroute kiezen. Kijk goed om je heen. Het is een fantastische en afwisselende route. Er is ook een rolstoelpad. Niet alleen fijn als je in een rolstoel zit, maar ook ideaal voor kleine kinderen met (loop)fietsjes. Laat de kinderen ook eens een speurtocht vanuit het bezoekerscentrum doen. Hartstikke leuk!

"Mijn favoriete plek is het Voorste Goorven. Het is er iedere keer weer anders: de kleur van het water, de spiegeling. Soms straalt er zo'n mysterieus licht. Prachtig, dat ven leeft! Ik geloof niet dat het ook maar één dag hetzelfde is."

Zie kaart achterin, nr. 12

2005

Pinocchio-berk

Sprookjesbos

"Als je zo vaak in
het Oisterwijkse
bos wandelt, ga je
vanzelf in sprook-
jes geloven"

Kabouterlampje (eicoon)

Witte wieven

2010

2015

In camouflagepak op jacht naar beeld

Wanneer je 's ochtends vroeg langs de vennen wandelt en er duikt opeens een man in camouflagepak op, hoef je niet te schrikken: het is hobbyfotograaf Rob Rokven (1963), altijd met zijn camera op zoek naar de mooiste beelden. Als geen ander kan hij de schoonheid en diversiteit van de natuur rond Oisterwijk vastleggen.

Als kleine jongen zwierf Rob al door de bossen en viste hij in de vennen. In Groot Speijck kwam hij met zijn ouders wel eens op zondag, om wat te drinken na een wandeling. Hij vindt het jammer dat Oisterwijk tien jaar lang zo'n mooie ontmoetingsplek heeft moeten missen en is

blij dat er nu weer een bosrestaurant is. Het nieuwe gebouw heeft hij zien 'groeien'. Het hele proces heeft hij op foto's vastgelegd, van sloop tot bouw. Rob: "Toen Natuurmonumenten me vroeg om dat te doen, vond ik dat grandioos!"

Ogen voor een ander

Op vrijwillige basis maakt Rob foto's voor Natuurmonumenten en voor het Brabants Landschap. Ook zet hij zijn foto's op de facebookpagina Oisterwijk in Beeld, waar iedereen ze kan bekijken. "Ik ken veel oude mensen die de bossen niet meer in kunnen, maar het toch nog graag willen zien. Eigenlijk ben ik om die reden begonnen met fotograferen".

Rob fotografeert van alles, maar het liefst roofvogels. Zo heeft hij eens vierhonderd foto's gemaakt van een biddende buizerd. "Daarvan waren er dan zes of zeven gelukt."

In de Kampina is zijn favoriete plek om te fotograferen bij het grafmonument van Pieter van Tienhoven. "Het is er altijd heel divers, vooral de kleuren. Er is ochtend- en avondzon en soms hangt er nevel." Op de Kampina legt hij ook graag de wilde paarden vast.

De fotograaf is dol op de vennen: de donkere vennen in de bossen en de lichte op de heide. Het Voorste Goorven is volgens Rob het meest gefotografeerde ven van Nederland. De zon komt er achter het ven op en de lichtinval is heel bijzonder. Het staat er 's ochtends vaak vol met fotografen. Het liefst is Rob dan ook zo vroeg mogelijk op pad, om de drukte voor te zijn.

Tip van Rob: "Als je hier wandelt, moet je eens tien minuten gewoon ergens gaan zitten. En dan maar tellen wat er allemaal om je heen gebeurt. Hoe langer je blijft zitten, hoe meer vogels er komen."

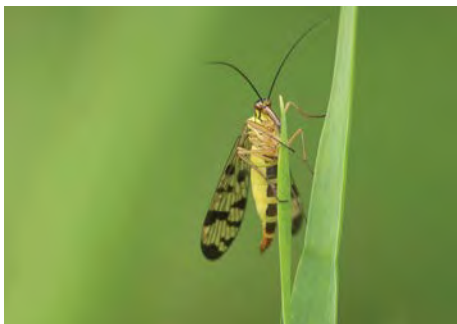
1970

1975

1980

1985

1990

PUUR GELUK

Robs mooiste moment was de keer dat hij twee ijsvogels kon fotograferen, een moeder met jong. Rob: "Daar had ik al drie maanden voor gezeten. Zat ze daar opeens met een jonkie! Daar had ik echt geluk mee, om ouder en jong samen te kunnen nemen. Een ijsvogeljong blijft namelijk maar vier dagen bij de ouder. Het leert in die dagen hoe het moet vissen en wordt vervolgens verjaagd. Weet je hoe je kunt zien welke het jong is? Aan het witte puntje aan de snavel. Ja, zo'n moment blijft je altijd bij, dat was echt puur geluk."

Niets anders nodig...

Wat de Oisterwijkse bossen volgens Rob zo bijzonder maakt, is de grote diversiteit aan planten en dieren. Doordat het een gesloten gebied is zijn er veel dieren te zien. Deze verwachten niet dat je de hoek om komt,

waardoor je ze beter kunt fotograferen. Ergens anders naartoe gaan op vakantie, doet hij niet. "Als je dit hier hebt, heb je niets anders nodig."

Rob fotografeert graag bij de steiger aan het Kolkven, waar bootjes liggen. "Daar komt 's morgens de zon op. Je kunt er heel ver kijken en hebt zo een mooi overzicht."

Zie kaart achterin, nr. **8**

1995

2000

2005

2010

2015

'What happens in Vegas, stays in Vegas, but sometimes it don't'

In het najaar van 2005 gingen Jeroen Willems (1974) en Selma Oskam-Willems (1974) samen op reis naar de Verenigde Staten. Tijdens die vakantie vroeg Jeroen zijn zwangere vriendin ten huwelijk. Een week later trouwden ze, op een berg in de buurt van Las Vegas. Terug in Nederland vroegen familie en vrienden wat ze graag als huwelijkscadeau wilden hebben. Hun antwoord: een bankje in het Oisterwijkse bos. In Amerika was het Jeroen en Selma opgefallen dat een gedenkbankje plaatsen daar heel

gebruikelijk is. Het leek het pasgetrouwde stel een mooi idee om iets terug te doen voor Natuurmonumenten, omdat zij zelf zo genieten van de natuur. Jeroen en Selma wonen aan de rand van het Oisterwijkse bos en komen er graag. Samen met boswachter Frans hebben ze een mooi plekje uitgezocht aan het Diaconieven. Het is aan een rustig pad, waar je kunt genieten van de avondzon. Ze dronken er verschillende keren champagne met de mensen die aan het cadeau hadden bijgedra-

gen. Zo hebben ze hun bruiloft nog heel lang kunnen vieren. Het laatste woord op het bankje is eigenlijk geen correct Engels. Het zou niet moeten zijn don't, maar doesn't. Jeroen: "Maar het is geen taalfout, dat is *slang*." Nog altijd hebben Jeroen en Selma veel plezier van 'hun' bankje waar ze, nu samen met hun kinderen, regelmatig picknicken. Ze hopen dat het altijd een plek blijft om met elkaar naar terug te keren en waar anderen ook van kunnen genieten.

Zie kaart achterin, nr. 10

Bezoekerscentrum verwoest door brand

In de nacht van vrijdag 30 november op zaterdag 1 december 2007 werd het Oisterwijkse bezoekerscentrum door een brand geheel verwoest. Boswachter Frans Kapteijns hoorde van de brand toen hij 's avonds om elf uur werd gebeld. "Ik ben er

toen in mijn pyjama naartoe gereden. Het gebouw had net een mooie nieuwe rieten kap gekregen en het vuur zat eronder. Alles wat we hadden opgebouwd was in één keer weg: dia's, oude boeken, opgezette vogels, maar ook de levende bijen! Op een beton-

nen trap na, was er niets meer van over. Ik ben gebleven tot de laatste vlam geblust werd. Daarna dacht ik: Uit de vlammen kan weer iets moois herrijzen."

Er kwam een tijdelijk bezoekerscentrum in de vorm van een houten gebouw. Op de bovenverdieping was het team communicatie van Noord-Brabant en Limburg gevestigd.

2007

2008

2009

2010

Restaurant Groot Speijck in de verkoop

Ten tijde van de brand in het bezoekerscentrum, in 2007, was het restaurant Groot Speijck al enige tijd gesloten. Sinds eind jaren negentig hadden Harrie en Marijke Michels het werk langzaam afgebouwd. Zij waren met pensioen. In 2008 verkochten ze het restaurant aan Natuurmonumenten.

2011

2012

Maar als gevolg van een lekkende olietank moest eerst de grond gesaneerd worden en onderhandelingen over de vergunningen duurden maar voort. Daardoor kon de organisatie pas in 2014 gaan bouwen. Al die jaren stond Groot Speijck er verlaten bij.

Een nieuw type bezoekerscentrum

Natuurmonumenten heeft met het nieuwe Groot Speijck een innovatieve keuze gemaakt. Het restaurant Groot Speijck is afgebroken en vanaf de grond af helemaal opnieuw opgebouwd, maar het vertrouwde aanzicht is gebleven. Oude en nieuwe elementen van het gebouw zijn met elkaar verweven. Het gebouw zit vol duurzame elementen. Zo wordt overtollige warmte uit de keuken gebruikt om de centrale ruimte te verwarmen en het regenwater wordt gebruikt om de toiletten door te spoelen. Het hout is FSC-gecertificeerd.

Horeca en bezoekerscentrum zijn nu ondergebracht onder één dak en versterken elkaar. Ook de kantoren van het team communicatie en de beheereenheid Midden-Brabant zijn in het nieuwe pand geïntegreerd. Door de drie functies samen in één gebouw te stoppen heeft Natuurmonumenten een heel nieuw type bezoekerscentrum gecreeërd.

Bijna een eeuw lang behoorde Groot Speijck toe aan de horecafamilie Michels. De voormalige eigenaar, Harrie Michels,

voelt zich er nog altijd mee verbonden, ook met het nieuwe gebouw: "Bij de bouw van het nieuwe Groot Speijck ging ik minimaal twee keer per week even kijken. Je zag het veranderen, dat was heel bijzonder. Ik vind dat de bouw heel snel verlopen is. Het gebouw valt me niet tegen en ook de omgeving wordt mooi aangepakt. Mijn ouders hebben er die rhododendrons neergezet, waardoor het terras van de straat af niet goed zichtbaar was. Nu is het helemaal open en dat doet leuk aan."

Natuurmonumenten mocht het oude Groot Speijck pas slopen als de grootoorvleermuizen vrijwillig het pand hadden verlaten. Op advies van een vleermuis-expert zijn er toen speciale kasten opgehangen, vlak bij het nieuwe gebouw. In de schuur ernaast is de zolder vleermuisvriendelijk ingericht. De verleiding was té groot en de vleermuizen verruilden de oude schoorsteen voor de nieuwe onderkomens.

2013

2014

Van sloop...

2014

...tot bouw

2015

Een nieuw gebouw met oog voor het verleden

Authenticiteit is, zowel in de architectuur als in de monumentenzorg, een lastig begrip. Eigenlijk is het not done om iets te reconstrueren. “Dat we dat toch gedaan hebben is gewaagd,” zegt architect Belinda van Buiten van FBW Architecten. Waarom ze er dan toch voor gekozen hebben? Niet alleen omdat het een leuk gebouw was, maar ook vanwege de historische betekenis die het heeft.

Het voormalige bosrestaurant Groot Speijk stond in de wijde omgeving bekend als een bijzondere ontmoetingsplek. Hoewel het gebouw geen monumentale status had, leeft de plek nog steeds in de herinnering van veel mensen.

Natuurmonumenten wilde graag dat het oude gebouw door middel van renovatie behouden zou blijven. Daarom bleef de kern van dat gebouw in eerste instantie staan. Gedurende het ontwerpproces bleek echter dat het toch beter afgebroken kon worden. Renovatie zou niet kunnen leiden tot de gewenste duurzaamheid en de noodzakelijke constructieve ingrepen zouden aanzienlijke kosten met zich mee brengen. Het gebouw is uiteindelijk gesloopt en volledig nieuw opgebouwd.

Samenhang

Als je het oude loslaat, moet je ook iets nieuws toevoegen. De buitenkant van de centrale ontmoetingsruimte is een

reconstructie van het oude Groot Speijk, gebouwd zoals het ooit gebouwd was. Maar de binnenkant, en de nieuwe ruimtes eromheen, zijn modern. De architecten hebben geprobeerd een duidelijk verschil te maken tussen wat nieuw toegevoegd is en wat verwijst naar het oude. Zo hebben ze de gemetselde kolommen in de voorgevel tot in detail gereconstrueerd, om het nostalgische ‘verandagevoel’ te doen herleven. Maar aan de binnenkant is een nieuwe wereld geschapen. Het eikenhouten plafond, alom aanwezig ook buiten, verbindt de verschillende ruimtes tot een nieuwe eenheid.

Transparantie

De hoekkamers van het gebouw zijn zo transparant dat je er dwars doorheen kunt kijken en het is mogelijk de boswachter aan het werk zien in zijn kantoor. Maar in zo'n transparant gebouw is er ook behoefte aan privacy. Daarom heeft de gevel van het nieuwe gebouw een gelaagde opbouw gekregen waarbij de transparante gevel voorzien is van een 'gordijn' aan klimplanten. "Maar we wilden ook graag de natuur binnenhalen. Een gevoel creëren dat je bijna buiten staat als je binnen bent" zegt de architect. Alle elementen samen vormen een geleidelijke overgang van binnen naar buiten.

Nieuwe balans

Een gebouw van een dergelijke omvang kan niet los gezien worden van de landschappelijke omgeving: het heeft ruimte nodig. Belinda: "Ik vind het fantastisch dat het gelukt is om de parkeerplaats te verleggen en er een open plek is gecreëerd. Hierdoor is de relatie tussen het vernieuwde gebouw en haar omgeving hersteld. Ook in het gebouw biedt de centrale ontmoetingsruimte, als een open plek, toegang tot de andere ruimtes." De architect heeft sterk het gevoel dat hiermee alles weer in balans is.

Bosgeheimen

De glazen dakrand is versierd met afbeeldingen van de boomsoorten die in het gebied voorkomen en is rondom beschreven met een fragment van een tekst van Jac. P. Thijsse, één van de oprichters van Natuurmonumenten. Deze beschrijft hoe hij, wandelend van het Van Esschenven naar het Witven, vijf Vlaamse gaaien zag:

"Opeens barstten ze los in een luid geschreeuw, met de kuiven in de hoogte en koppen en keelen in de allerzonderlingste houdingen. Dan, alsof het op commando ging, verzachtten zij tegelijk hun stem en 't leek, of zij fluisterend zwatelden van allerlei boschgeheimen. Soms staken ze de koppen vlak bij elkaar, dan weer draaiden ze naar alle winden en ten slotte vlogen ze met akelig geschreeuw en veel vertoon van blauw en wit en bruin in de richting naar het Choorven."

De architect liet zich bij het ontwerp van het gebouw door deze tekst inspireren. Thijsse ziet voor zich hoe de vogels met elkaar zitten te praten, alsof ze bosgeheimen met elkaar delen. Belinda: "Ik vind het een mooie, poëtische tekst en heel toepasselijk voor deze plek. En het is Natuurmonumenten die het mogelijk maakt dat die bosgeheimen gedeeld worden."

Op eenzame hoogte

Al sinds de sloop van het vorige gebouw werkt Mark Koolen (1981) mee aan de bouw van het nieuwe Groot Speijck. Hij is timmerman bij de firma Driessen Bouw Asten. Wat voor Mark het bouwen aan Groot Speijck bijzonder maakt, is het werken met oud, karakteristiek inlands eikenhout. Daar is hij een groot liefhebber van.

"Dit gebouw is niet alle-daags, het mag gezien worden!"

"Als timmerman is er niets mooier dan met dit soort natuurlijke materialen te mogen werken. Dat maak je niet vaak meer mee. Het gelijnde eikenhouten plafond is zo mooi geworden: daar ben ik echt trots op."

Zingen

Wel negen weken hebben ze aan het plafond gewerkt, want je kunt maar met één of twee man tegelijk op een hoogwerker

staan. Hoe was het om zo lang achter elkaar op 'eenzame hoogte' te werken? Mark vertelt dat in het begin die hoogte altijd even wennen is. Maar na een paar dagen is dat over. Ook het alleen werken vond hij niet erg. Want onder zich zag hij toch de mensen lopen en met wat muziek erbij was het prima te doen. "Op de momenten dat ik bij het werk niet te veel hoeft na te denken, zing ik er ook bij," vertelt Mark lachend.

Uitdaging

Zijn grootste uitdaging vormden de latjes die allemaal moesten doorlopen, en die precies op maat gemaakt moesten worden. De voorbereiding bestond voornamelijk uit meetwerk. Mark: "Hoeveel latjes ik in handen gehad heb weet ik niet... ontelbaar

veel! Beetje bij beetje kreeg het vorm en als ik nu achteraf naar het totaalplaatje kijk dan voel ik me echt trots. Dit gebouw is niet alledaags, het mag gezien worden!"

In de zomer, als alles af is, gaat hij zeker met zijn gezin een dagje naar Groot Speijck. Om er te wandelen en op het terras lekker een kop koffie te drinken. Mark: "Maar natuurlijk vooral om aan mijn vrouw en kinderen te laten zien aan wat voor een mooi bouwwerk ik al die maanden gewerkt heb!"

2015

2016

Sieralgen aan het plafond

Reinder Bakker en Hester van Dijk van ruimtelijk ontwerp bureau Overtreders W. ontwierpen de interieurs van het bezoekerscentrum en de horecagelegenheid Groot Speijck. In de hoge kap van het nieuwe gebouw zagen zij een mooie uitdaging. Om de hoogte te benadrukken, vonden ze dat er iets in moest komen te hangen. Lampen die open waren, zodat het mooie houten plafond nog goed zichtbaar was, maar die het ook intiem en gezellig maakten.

Tijdens een wandeling vertelde boswachter Frans dat het water in de vennen zo schoon is, dat er sieralgen inzitten, eencellige plantjes die ook wel diatomeeën worden genoemd. Dat verhaal inspireerde Hester en Reinder. Het leek hun een mooi idee om met glazen kroonluchters de minuscule sieralgen uit de vennen uit te beelden. Uiteindelijk kozen ze vijf verschillende sieralgen uit, waar goede tekeningen van waren en die in glas goed uitvoerbaar leken.

Tsjechische kapjes

De glazen lampenkapjes werden in Tsjechië gemaakt. De ontwerpers kwamen in contact met Carina Riezebos, de huisontwerpster van Royal Leerdam Crystal. Die ging voor hen naar Tjechië, maakte de vertaalslag en kwam terug met de prototypes. "Je kunt van

tevorens wel iets bedenken, maar dat wil nog niet zeggen dat je het ook precies zo kunt maken, omdat glas een heel ingewikkeld materiaal is", zegt Reinder. Aan het maken van de lampenkapjes kwamen allerlei verschillende bedrijfjes te pas: voor de boring, het slijpwerk, de metalen ophangplaatjes, het zandstralen. In elk van de groene kapjes zit maar liefst zes uur slijpwerk!

Eigen ontwerp

Als interieurontwerper wil je niet alleen maar wat tafels en stoelen uitkiezen om een ruimte mee in te richten: het liefst wil je ze natuurlijk zelf ontwerpen.

Hester: "Natuurmonumenten heeft ons daarin veel vrijheid gegeven en stond echt open voor onze ideeën. Uiteindelijk hebben we, behalve de kroonluchter, nog veel meer mogen ontwerpen: het kinderkuisje, de tegels, het meubilair van de winkel en de opdrukken van de tafeltjes. Omdat we zoveel zelf mochten doen, was dit voor ons een heel bijzondere opdracht."

Tweedehands

Een van de uitgangspunten van Overtredders W. is duurzaamheid. Reinder en Hester recyclen graag spullen en materialen of kopen de objecten die ze nodig hebben tweedehands. Ook werken ze samen met lokale ondernemers. Op oude ansichtkaarten en foto's zagen ze dat er vroeger spijlenstoeltjes op het terras stonden. Op Marktplaats kochten ze veertig verschillende van die stoeltjes. Ze lieten deze overspuiten om in de tuinkamer te plaatsen.

2015

Brabantse gezelligheid

De ontwerpers hebben met de inrichting van Groot Speijck een open, lichte ruimte gecreëerd, met Brabantse gezelligheid maar zonder het 'bruine-kroeggevoel'. Dat idee hebben ze vervolgens met veel plezier tot in detail uitgewerkt. Zo hebben ze de oude achterkast van de bar - voor veel mensen nog herkenbaar van vroeger - helemaal opgeknapt. De lambrizing werd aan stuk-

ken gezaagd en daarvan werd als een soort lappendeken een nieuwe bar gemaakt. Zo hebben ze geprobeerd om het oude boshuisgevoel een beetje terug te halen.

Hester en Reinder hopen dat de bezoekers het nieuwe Groot Speijck gaan zien als een fijne, warme plek waar ze weer dat gezellige boshuisgevoel zullen krijgen!

2016

De buitenruimte

Het ontwerp

Toen de ontwerpers van de buitenruimte het nieuwe Groot Speijck voor het eerst zagen, viel het hun op dat het erg in het oog sprong: het was veelzijdig en bestond uit veel verschillende materialen. Daar paste een bescheiden ontwerp van de buitenruimte bij. Met hun ontwerp hebben ze geprobeerd om, door middel van eenheid en terughoudendheid, zo veel mogelijk eenvoud en rust te creëren.

De ontwerpers zijn Annemiek Lasterie van Buro Lubbers, Joeri de Bekker van OVSL en Lilian van Oosterhoudt van Lilian van Oosterhoudt Uitvoeringsvoorbereiding.

Ruimte als kracht

De architect van het gebouw en de landschapsarchitect hadden samen bedacht om van de parkeerplaats een open ruimte te maken en hiervoor de bestaande parkeerplaats te verleggen. De drie ontwerpers van de buitenruimte hebben dit idee uitgewerkt tot een overzichtelijk plan.

Joeri liet zich hierbij inspireren door de nationale parken in de Verenigde Staten, omdat die qua organisatie zo mooi in elkaar

zitten. Joeri: "Die zijn ingericht vanuit een duidelijke visie. Er is altijd een centraal punt, waar de bezoekers aankomen, zich laten informeren en van waaruit ze het park in gaan. De plek is goed bereikbaar en geeft een voorproefje van de natuur die je in het park kunt aantreffen." Ook bij Groot Speijck zou zo'n centrale ruimte gecreëerd worden, waar mensen samenkomen en van waaruit ze het bos ontdekken.

Door de buitenruimte open te maken, komen de bomen meer tot hun recht, ontstaat er overzicht en is er bovendien extra ruimte voor recreatie en voorzieningen. Hiervoor moesten wel enkele bomen worden opgeofferd en ook de rhododendrons, waarachter Groot Speijck helemaal verscholen lag, werden weggehaald.

Schaduw effect van bladeren

Het terras bestaat uit vijfhoekige tegels, die er in twee formaten en in drie verschillende aardetinten zijn. Het leggen van de tegels bleek nog een aardige puzzel. Er zit een vast patroon in, waarbij de tegels heel precies op elkaar moeten aansluiten bij de naad. Lilian heeft het thuis eerst met een houten proefsetje uitgetest. Inmiddels hebben de ontwerpers het terras zelf in het zonlicht kunnen bewonderen. Als de zon erop schijnt, ontstaat er een prachtig schaduw effect van bladeren. Lilian: "Het is echt geweldig om te zien dat wat je van te voren hebt bedacht, ook echt blijkt te kloppen!"

Lilian: "Het oogt alsof het er altijd al is geweest. Dan is het naar mijn idee echt goed."

Gert: "Groot Speijck zou ik willen omschrijven als een nestkast, een rustplaats voor mens en dier."

De inrichting

"Meestal vindt ons werk plaats in zo'n bouwsfeer, waar het echt knokken is om de ruimte. Er komt zelfs wel eens ruzie van. Maar hier is dat heel anders." Gert van Kruistum werkt al 24 jaar bij hoveniersbedrijf Van Ginkel en was als projectleider betrokken bij de inrichting van de buitenruimte.

De meeste projecten waaraan hij werkt vinden plaats in de bebouwde omgeving, in een dorp of in de stad.

"Het is een verademing om op deze plek, midden in de natuur te kunnen werken." Er is bovendien voldoende ruimte om het materiaal kwijt te kunnen en ze kunnen ook op twee, drie plekken tegelijk werken rond het bezoekerscentrum en op de nieuwe parkeerplaats.

Vetrouwen en waardering

Iets wat Gert aan dit project altijd bij zal blijven is het samenwerken in een sfeer van vertrouwen en waardering. "Door Natuurmonumenten werden we echt geprikkeld

om mee te denken." Ze hebben ideeën mogen aandragen over hoe het efficiënter kan en over mogelijkheden om geld te besparen. Zo moest de Van Tienhovenlaan opnieuw geasfalteerd worden. Het hoveniersbedrijf adviseerde de weg wat smaller te maken. Er staan namelijk bomen langs die weg die tachtig, negentig jaar oud zijn. Als je daar de grond zo dichtbij weg haalt, is dat slecht voor de bomen. Door de weg smaller te maken bespaar je bovendien geld aan asfalt. Gelukkig stemde de gemeente ook toe in deze wijziging.

Nestplaatsen beschermen en creëren

Van de bomen aan de Van Tienhovenlaan moesten voor de veiligheid dode takken worden afgezaagd. Maar voordat de zaag erin werd gezet, werden de bomen heel goed bekeken. Er kunnen namelijk nesten en holtes in zitten van bijvoorbeeld spechten en vleermuizen. Als dat het geval was, lieten de hoveniers dat gedeelte van de boom met rust. Hout dat ze snoeiden werd niet afgevoerd maar brachten ze terug in de natuur. In het bos kunnen insecten en egels er weer hun nesten in bouwen.

Een gastvrij onthaal

De nieuwe uitbaters van Groot Speijck zijn Mark de Bie en Marieke Ruskus. Ze hebben pas de sleutels van Groot Speijck in ontvangst genomen. "Het voelt zo goed! Dit is onze toekomst, hier hebben we zo ontzettend lang naar toegewerkt."

Mark: "Ik hoop dat Groot Speijck een plek wordt waar mensen zich thuis voelen. Of ze nu onder de modder zitten omdat ze uit het bos komen of hun mooiste zondagse pak aan hebben."

2013

Mark, de zwager van Marieke, komt uit een echte horecafamilie. Het ondernemerschap kreeg hij met de paplepel ingegoten. Ook Marieke heeft al de nodige horeca-ervaring.

Licht en eigentijds

In oktober 2013 hoorden ze dat Natuurmonumenten op zoek was naar uitbaters van de horeca in het nieuw te openen Groot Speijck. Marieke en Mark realiseerden zich dat dit de kans was om hun droom waar te maken: het opzetten van een familiebedrijf waarin ze nog lang met plezier zouden kunnen werken. Wat ze vooral aansprak was dat de horecagelegenheid echt iets nieuws zou worden: licht en eigentijds, maar ook weer niet te modern. Het bezoekerscen-

trum heeft een open karakter en nodigt uit om ook het restaurant in te lopen. Ze zagen ook meteen de potentie van de unieke locatie. Marieke: "Groot Speijck ligt overal dichtbij en bovendien op een prachtige plek in een mooi bos, dat Natuurmonumenten al die jaren goed heeft onderhouden."

Gastvrijheid

"Tegenwoordig kunnen mensen overal wel een lekker kopje koffie drinken, want iedereen heeft een goed koffieapparaat staan. Maar met service en gastvrijheid kun je in deze tijd echt het verschil maken", zegt Mark. De zwager en schoonzus willen ervoor zorgen dat in Groot Speijck de mensen die beleving meekrijgen, door de goede service die hun medewerkers bieden. Ze vinden het belangrijk om een hecht team van enthousiaste en vakkundige mensen om zich heen te verzamelen.

Marieke: "Net als vroeger willen we weer grote families en gezelschappen welkom heten in het nieuwe Groot Speijck. Een dansvloer zal er niet terugkomen, maar wel willen we de befaamde erwtensoep weer terug op de kaart brengen. En dat die zo lekker is, dat mensen er speciaal voor komen. Al ben ik er van overtuigd dat

2014

onze eigen lekkere taartjes daar ook voor zullen zorgen!"

Planning

De grootste uitdaging zien Mark en Marieke in de planning. De bezoekersstroom is voor een deel afhankelijk van het weer. Daarom moet je heel flexibel kunnen zijn met de inzet van personeel. Ook verwachten ze dat het in de eerste maanden na de opening druk zal zijn, omdat mensen nieuwsgierig zijn naar hoe het is geworden. "En dan willen wij natuurlijk dat de mensen ook weer terugkomen." In die eerste periode willen Mark en Marieke dan ook heel zichtbaar op de werkvloer aanwezig zijn. Om zowel voor de medewerkers als voor de gasten een aanspreekpunt te zijn en om te ontdekken waar er nog verbeteringen mogelijk zijn. Daarnaast hebben Mark en Marieke beide een gezin. Het zoeken naar een goede balans tussen werk en privé zal ook een uitdaging vormen.

Samenwerking met Natuurmonumenten

Marieke en Mark zijn heel blij dat ze de samenwerking met Natuurmonumenten zijn aangegaan. Deze zien ze heel positief, ze zijn ervan overtuigd elkaar te kunnen versterken. Zo hopen ze in de toekomst

gezamenlijk arrangementen aan te kunnen bieden, bijvoorbeeld met betrekking tot kinderfeestjes en vergaderingen. Mark hoopt dat Groot Speijck een plek wordt waar mensen zich thuis voelen.

Of ze nu onder de modder zitten omdat ze net uit het bos komen of hun mooiste zondagse pak aan hebben. Een plek waar iedereen zich prettig voelt. "Daar gaan we voor!"

Een warm nest

“Toen ik hier net kwam werken, wist ik eigenlijk niet zo veel van de natuur” zegt Kim van Halteren (1954) bescheiden. Hij is één van de vele trouwe vrijwilligers, die een onmisbare rol vervullen bij Natuurmonumenten en werkt al sinds negen jaar in het Oisterwijkse bezoekerscentrum.

Even was hij bang dat zijn gebrek aan kennis van de natuur een probleem zou zijn, maar dat viel gelukkig mee, want al doende leert men. Eerst heeft hij de groencursus van Natuurmonumenten gevolgd. Tijdens die cursus leerde hij veel, maar de informatie ebde toch weer een beetje weg. Kim: “Boswachter Frans kan heel leuk vertellen over allerlei onderwerpen. Die verhalen zorgen ervoor dat je het wel goed onthoudt”.

Mensen komen met allerlei vragen naar hem toe en als hij het antwoord niet weet, zoekt hij het op. In boeken of op het internet, maar hij vraagt het ook graag aan collega's. “Mensen weten dat ze ons altijd

kunnen bellen als ze iets willen weten. En dat uiteindelijk alle vragen worden beantwoord.” Inmiddels heeft de vrijwilliger veel kennis opgedaan van de natuur waardoor hij het gevoel heeft dat hij de bezoekers goed van dienst kan zijn.

SPROOKJES

Op een dag kreeg Kim een telefoontje van een vrouw die vertelde dat ze foto's maakte met als thema sprookjes. Ze wilde ook fotograferen op een eilandje in de vennen en vroeg of ze daar met een rubberbootje naartoe mocht varen! Hij moest haar vertellen dat het helaas niet mocht. Kim: “Apart hè? Foto's waarin het Oisterwijkse bos figureert als sprookjesbos... ik ben wel zo benieuwd hoe dat eruitziet..!” Op pagina 41 een paar voorbeelden van de 'sprookjesfoto's' van Loes Westgeest.

2006

2007

2008

2009

2010

Gewaardeerd

Voordat hij bij Natuurmonumenten kwam werken, stond Kim jarenlang voor de klas. Het werken met kinderen vond hij heel leuk, maar het constant voor een groep staan paste gewoon niet bij hem. Het werd hem uiteindelijk te veel, waardoor hij zonder werk thuis kwam te zitten. Dat was moeilijk. Hij miste de mensen om zich heen. De kinderen ook wel, maar bovenal de interactie met collega's.

Toen hij bij het bezoekerscentrum kwam werken vond hij dat weer terug. Kim: "De sfeer is hier heel prettig en open. Ik heb hier echt een warm nest gevonden." Er werken leuke mensen en je voelt je als vrijwilliger gewaardeerd. We worden betrokken bij dingen en er wordt naar onze mening gevraagd."

Iets waar Kim ook grote behoefte aan had en wat hij in het Oisterwijkse bezoekerscentrum heeft gevonden, is rust. Kim: "Ik voel me heel prettig en rustig hier in het groen."

"We worden als vrijwilliger betrokken bij dingen en er wordt naar onze mening gevraagd."

DICHTER BIJ DE NATUUR

"Kinderen kunnen zich verwonderen over een kriebelbeestje, een veertje, de vorm van een boom of een verhaal dat schuilt achter een dier." Voor Ankie Teurlinx, de nieuwe beheerder van het bezoekerscentrum, zijn kinderen een grote inspiratiebron. Door net als zij met een frisse blik door de natuur te struinen, ontdek je steeds weer iets nieuws.

De invloed van de natuur op mensen fascineert haar. Hoe mensen er hun energie opladen, tot zichzelf komen en rust vinden. Ankie hoopt dat Groot Speijck een plek zal worden waar mensen graag, samen of alleen, kunnen ontspannen en genieten van de natuur. Ankie: "Het bezoekerscentrum is een belangrijke plek voor ons. Hier kunnen we mensen meer vertellen over

het werk van Natuurmonumenten. We geven informatie, vertellen verhalen uit de natuur en kinderen kunnen deze op avontuurlijke manieren beleven. Zo brengen we mensen wat dichterbij de natuur en hopen we ze te verbinden aan onze vereniging, zodat we samen de natuur in Nederland kunnen blijven beschermen. Dat is waar we als team voor gaan!"

Mensen

Hij geeft al jaren geen les meer op school, maar de onderwijzer zit nog altijd in hem. Kim vindt het vooral heel leuk als kinderen iets willen weten omdat ze iets bijzonders hebben gevonden. In het bezoekerscentrum komt hij nu ook met oudere mensen in aanraking. Hij vindt dat die meestal erg geïnteresseerd zijn en vaak heel attent. Wanneer hij iets uitlegt over een wandelroute en mensen deze vervolgens lopen, komen ze hem na afloop van hun wandeling nog wel eens bedanken. Kim hoopt dat hij dit werk op deze bijzondere plek nog lang kan blijven doen.

Reeënspoor in de sneeuw

Sinds Kim in de natuur werkt is hij meer gaan zien. "Vroeger viel mij weinig op als ik in het bos liep, nu heb ik daar veel meer oog voor." De seizoenswisselingen beleeft hij nu bewuster en hij ziet hoe alles om zich heen verandert. "De mensen vragen wel eens: 'Lopen hier ook reeën?' En dan antwoord ik van niet, omdat reeën schuw zijn voor mensen en dus niet bij het bezoekerscentrum komen. Maar als je in de winter 's ochtends hier aankomt en het heeft gesneeuwd, dan zie je allemaal reeënsporten. Zo zie je dat ze toch vlak bij het bezoekerscentrum zijn geweest!"

2011

2012

2013

2014

2015

Een plek voor verhalen

Irma de Potter is medewerker communicatie en marketing bij Natuurmonumenten in Oisterwijk. Achter Groot Speijck werkt ze, samen met ontwerper Paul van Eerd, aan de inrichting van een spannend speelbos: een plek waar kinderen in bomen mogen klimmen en naar hartenlust kunnen ravotten.

Het kost haar weinig moeite zich te verplaatsen in het spelende kind. Misschien komt dat, doordat ze zelf opgroeide bij het bos. Irma: "Ik vind het zelf ook nog steeds heel leuk om een hut te bouwen of een kuil te graven en die vol te laten lopen met water."

Een winkeltje van takken

De grootste uitdaging is om ervoor te zorgen dat het veilig is, dat kinderen zich niet snel zullen bezeren. Soms vragen ouders

verbaasd: "Waar zijn de speeltoestellen?". Maar kinderen zijn enorm inventief. Ze vinden bijvoorbeeld een stapel takken en bouwen er een winkeltje mee, waarin ze eikels of mooie herfsblaadjes 'verkopen'. Ze verzinnen hun eigen verhaal.

Vogels bij een voederplank

Irma: "Groot Speijck zou ik willen vergelijken met een voederplankje. De bezoekers zijn als vogels die af en aan vliegen naar een centraal plekje, een open plek in het bos,

Het is niet zo moeilijk om het bos naast Groot Speijck om te toveren in een spannend speelbos. Ideeën zijn er genoeg. Maar ze kunnen pas worden gerealiseerd als er voldoende sponsors zijn.

KWAKENDE KIKKERS

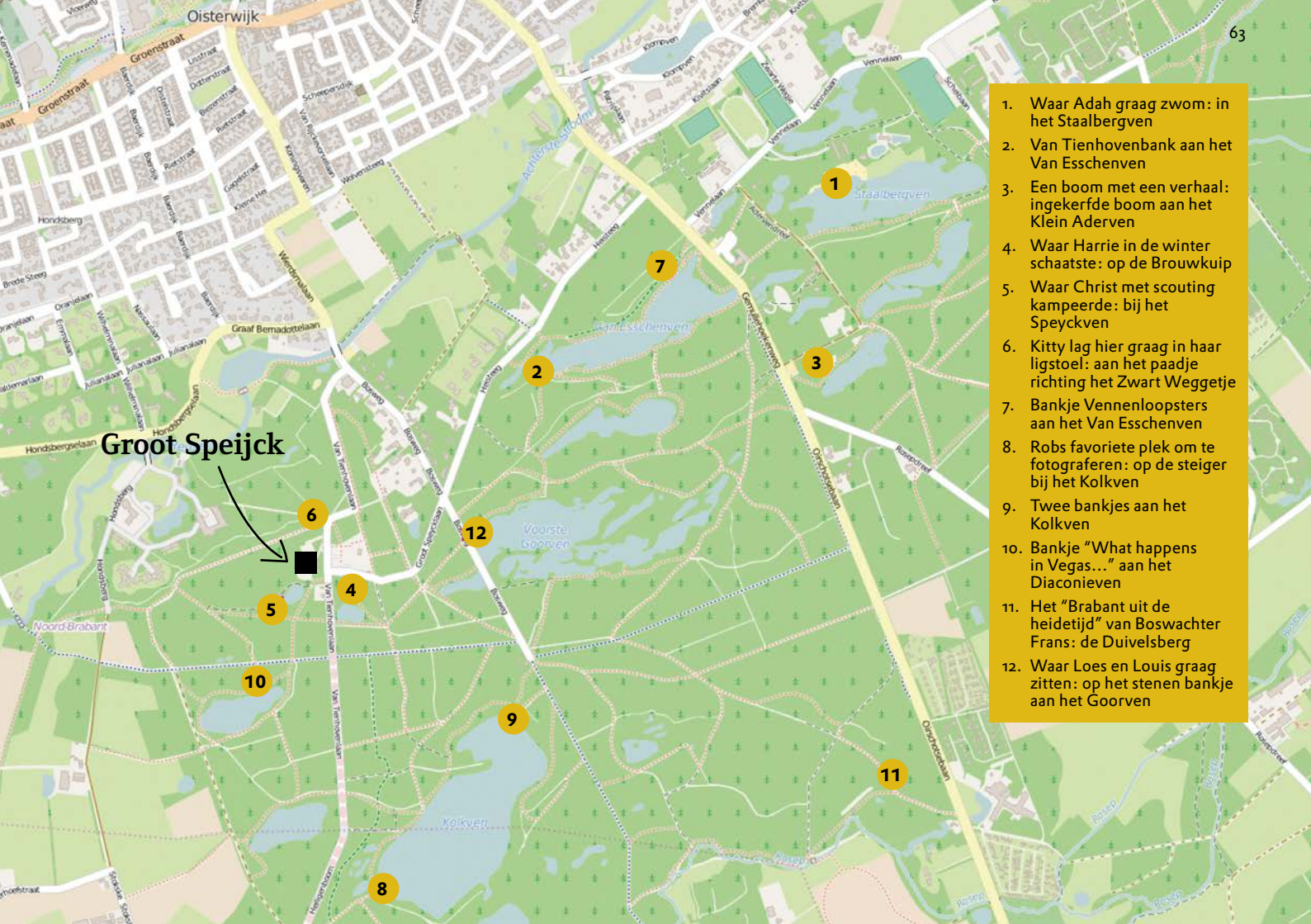
"Als ik aan kom fietsen, denk ik altijd: 'Wauw..! Wat is het toch fijn om hier te mogen werken!' vertelt Irma enthousiast. Voor het werk begint loopt ze graag nog even een rondje. Het mooiste vindt ze het als de bladeren net uitkomen, bijvoorbeeld het beukenblad, dat dan bijna fluorescerend groen is. 'Ook kan ik genieten van de kikkers, die loeihard kwaken. En dat ze, als je dan dichtbij komt, ineens allemaal stil zijn. Als je er even rustig blijft zitten, beginnen ze langzaam weer herrie te maken.'"

om even wat te eten en te drinken en wat met elkaar te kwetteren voordat ze weer het bos in gaan. Een plek waar verhalen doorverteld worden. Mensen die hier komen, willen datgene wat ze beleefd hebben graag met elkaar delen. Of ze nu een ree hebben gezien of een vogeltje, ze willen er graag even over vertellen. Groot Speijck is een plek waar je ervaringen kunt delen en waar iedereen, van elk pluimage, welkom is."

2015

2016

2017

1. Waar Adah graag zwom: in het Staalbergven
2. Van Tienhovenbank aan het Van Esschenven
3. Een boom met een verhaal: ingekerfde boom aan het Klein Aderven
4. Waar Harrie in de winter schaatste: op de Brouwkuip
5. Waar Christ met scouting kampeerde: bij het Speyckven
6. Kitty lag hier graag in haar ligstoel: aan het paadje richting het Zwart Weggetje
7. Bankje Vennenloopsters aan het Van Esschenven
8. Robs favoriete plek om te fotograferen: op de steiger bij het Kolkven
9. Twee bankjes aan het Kolkven
10. Bankje "What happens in Vegas..." aan het Diaconieven
11. Het "Brabant uit de heidetijd" van Boswachter Frans: de Duivelsberg
12. Waar Loes en Louis graag zitten: op het stenen bankje aan het Goorven

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door:

Colofon

Tekst en samenstelling:

Hester van Delden, Parelduiken

In opdracht van: Tom den Boer,
Natuurmonumenten

Vormgeving: Mariëtte Boomgaard,
Ocelot Ontwerp

Druk: Veldhuis Media

ISBN: 9789070099572

Eerste druk 2015, tweede druk 2016

Foto's: Sjoerd van Delden (p. 5);
Rob Rokven (p. 3 derde van rechts, 30,
31, 42, 43, 48, 49, 52 links, 53 links,
57, 58 links, 60); Betsie van der Kruijs
(p. 25, 46 links); Jorn van Eck (p. 3
tweede van rechts, 4, 50, 53 rechts, 54,
55 rechts); Ber Beerendonk (p. 39);
Irma de Potter (p. 3 vierde van rechts,
33, 35, 45 links, kleine foto's 46 en
47, 62); Loes Westgeest (p. 36, 41);
Hester van Delden (p. 37, 52 rechts);
Maartje Daemen (p. 3 rechts, 55 links)

Met dank aan: Marnix Versteegh,
Arnoud-Jan Bijsterveld, Leonoor Soet,
Claartje Schellekens, Ernest Verhees

Bronnen

Nationaal Archief, 2.24.05.02 032-1051
Regionaal Archief Tilburg
Stadsarchief 's-Hertogenbosch
35.28-04-1425 1195 / 188-2
Gemeente Oisterwijk
Koninklijke Bibliotheek
Imperial War Museum
www.watwaswaar.nl
www.geheugenvanillburg.nl
www.inoisterwijk.nl
www.oisterwijkinbeeld.nl
www.verlatenhotel.nl
www.devrijheidooisterwijk.nl
www.geheugenvannederland.nl
www.delfer.nl

www.dekleinemeierij.nl
www.advandenoord.nl
www.natuurmonumenten.nl

Literatuur

'Een 'struikelsteen' voor Bertram
Polak' (1918-1942), Arnoud-Jan
Bijsterveld, 2011
'Ge wordt geïnvideerd naar Oisterwijk
te komen' Geschiedenis van natuur
en toerisme in Oisterwijk, Th.G.
Cuijpers e.a., 2013
'Ik ben wezen vliegen, zei den beer',
Sjef van der Eerden, De Kleine
Meijerij 30 (1979)
Archeologisch bureauonderzoek
en cultuurhistorische inventarisatie
Beekherstel de Rosep, Oisterwijk
Gemeente Oisterwijk, B&G rapport
996 van 1909
J. De Vries/F. De Tollenaere,
Etymologisch woordenboek,
Uitgeverij Het Spectrum

Bouwvergunningen van de
gemeente Oisterwijk van 1901-1970
PVE Natuurmonumenten, versie 3,
januari 2009

Kampina Airborne, Peter van der
Linden, 2012

De Levende Natuur 19, p. 450-452,
Tijdschrift voor natuurvrienden onder
redactie van dr. J. Heimans en dr. Jac.
P. Thijssen, 1915

Biografisch Woordenboek van
Nederland: 1880-2000

Beeldmateriaal uit privéarchieven

Familie Polak
Christ Schoonus
Jan Sluijter
Familie Dekker
Marnix Versteegh
Familie Michels
Familie van Beckhoven

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten

